

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

2023

Petr Jelínek

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Petr Jelínek

Aktuální trendy v trávení volného času u klientů vybraného střediska
volného času

Olomouc 2023

vedoucí práce: Mgr. Vlado Balaban Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Aktuální trendy v trávení volného času u klientů vybraného střediska volného času“ zpracoval samostatně. Veškeré prameny a zdroje informací použité při tvorbě této práce byly řádně ocitovány v textu a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů a literatury.

V Brně 18. června 2023

.....

Petr Jelínek

Poděkování

Velice děkuji Mgr. Vladu Balabanovi Ph.D. za veškerá doporučení a podporu při procesu přípravy a vzniku této práce. Díky náleží také vedení a klientům vybraného volnočasového zařízení, kde mi bylo umožněn sběr dat potřebných pro provedení prezentovaného výzkumu.

V neposlední řadě děkuji členům své rodiny za maximální pochopení a podporu.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Petr Jelínek
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Vlado Balaban Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Aktuální trendy v trávení volného času u klientů vybraného střediska volného času
Název v angličtině:	Current trends in spending leisure time among clients of the selected leisure center
Anotace práce:	<p>Tato bakalářská práce se zabývá aktuálními trendy ve způsobu trávení volného času u dětí ve věku 10-16 let. Práce se dělí na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části jsou uvedeny základní pojmy dané problematiky, jako je volný čas, středisko volného času coby školské zařízení, výchova ve volném čase, faktory ovlivňující způsob trávení volného času, dopad pandemie COVID-19 na výchovu ve volném čase aj. Dále teoretická část práce obsahuje shrnutí aktuálních výzkumů a poznatků, jež se zabývají podobnou tematikou. Praktická část práce pak popisuje použitou metodologii, využití metody jako dotazník, postup při zpracování, vyhodnocení dat a jejich interpretaci. Zabývá se i vnitřními limity výzkumu a shrnuje doporučení pro případné navazující výzkumy. Následně shrnuje závěry výzkumu a rozvádí je v kontextu prací jiných autorů uvedených v teoretické části práce.</p>
Klíčová slova:	volný čas, výchova, středisko volného času, pandemie COVID-19, organizované aktivity, zájmové aktivity, elektronická zařízení, hraní, čas u obrazovky

Anotace v angličtině:	This bachelor thesis focuses on the current trends in leisure activities of children aged 10-16 years. The thesis is divided into a theoretical part and a practical part. In the theoretical part, the basic concepts of the issue are presented, such as leisure time, leisure centre as a school facility, leisure education, factors influencing the way of spending leisure time, the impact of the COVID-19 pandemic on leisure education, etc. Furthermore, the theoretical part of the thesis contains a summary of current research and findings dealing with similar topics. The practical part of the thesis then describes the methodology used, the methods used such as questionnaire, the procedure of data processing, data evaluation and data interpretation. It also discusses the internal limitations of the research and summarizes recommendations for possible follow-up research. It then summarizes the research findings and elaborates them in the context of the work of other authors presented in the theoretical part of the thesis.
Klíčová slova v angličtině:	leisure time, education, leisure center, pandemic COVID-19, organized activities, leisure activities, electronic devices, gaming, screen time
Přílohy vázané v práci:	Dotazník Vyplněný dotazník Tabulky s naměřenými hodnotami
Rozsah práce:	49 stran
Jazyk práce:	čeština

Obsah

Seznam použitých zkratk	7
Seznam tabulek	8
Seznam grafů	9
Seznam příloh	10
Úvod.....	11
1 Fenomén volný čas	13
1.1 Středisko volného času	14
1.2 Výchova ve volném čase	15
1.3 Faktory ovlivňující volbu volnočasových aktivit	16
2 Pandemie COVID-19 a související opatření	18
3 Shrnutí dosavadních poznatků k problematice.....	20
4 Praktická část bakalářské práce.....	23
4.1 Metodologie	23
4.2 Použité metody	23
4.3 Výzkumný vzorek.....	24
4.4 Časový harmonogram	24
4.5 Organizační, materiální a finanční zabezpečení výzkumu	24
4.6 Etika výzkumu	25
4.7 Vnitřní limity výzkumu	25
5 Výsledky výzkumu	27
5.1 Výsledky v oblasti organizovaných aktivit.....	28
5.2 Výsledky v oblasti zájmových aktivit.....	31
5.3 Čas na elektronických zařízeních a u obrazovky	35
5.3.1 Čas strávený hraním na elektronických zařízeních	35
5.3.2 Čas strávený na elektronických zařízeních za jiným účelem	37
5.3.3 Čas strávený sledováním obrazovky	39
6 Diskuse.....	41
6.1 Účast na organizovaných aktivitách	41
6.2 Oblast zájmových aktivit	42

6.3	Čas trávený na elektronických zařízeních a u sledování obrazovky.....	43
	Závěr.....	46
	Seznam použitých zdrojů a literatury	48

Seznam použitých zkratek

ECDC – Evropská agentura pro prevenci a kontrolu nemocí

EU/EHP – Evropská unie / Evropský hospodářský prostor

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

SVČ – středisko volného času

Seznam tabulek

Tabulka 1: srovnání času stráveného hraním na elektronických zařízeních v současnosti a před 3 lety

Tabulka 2: srovnání času stráveného dalšími aktivitami na elektronických zařízeních v současnosti a před 3 lety

Tabulka 3: srovnání času stráveného sledováním obrazovky v současnosti a před 3 lety

Seznam grafů

graf 1: rozdělení respondentů podle genderu

graf 2: rozdělení respondentů podle věku

graf 3: srovnání účasti na aktivitách v současnosti a před 3 lety

graf 4: nejčastější organizované aktivity v současnosti

graf 5: nejčastější organizované aktivity u dívek

graf 6: nejčastější organizované aktivity u chlapců

graf 7: srovnání volnočasových aktivit provozovaných v současnosti a před 3 lety

graf 8: volnočasové aktivity podle frekvence provozování v současnosti

graf 9: volnočasové aktivity podle frekvence provozování v současnosti u dívek

graf 10: volnočasové aktivity podle frekvence provozování v současnosti u chlapců

graf 11: čas strávený hraním na elektronických zařízeních u dívek

graf 12: čas strávený hraním na elektronických zařízeních u chlapců

graf 13: čas strávený dalšími aktivitami na elektronických zařízeních u dívek

graf 14: čas strávený dalšími aktivitami na elektronických zařízeních u chlapců

graf 15: čas strávený sledováním obrazovky u dívek

graf 16: čas strávený sledováním obrazovky u chlapců

Seznam příloh

Dotazník

Vyplněný dotazník

Tabulky s naměřenými hodnotami

1 Úvod

V právě probíhajícím 21. století máme jako příslušníci rozvinuté západní společnosti velkou míru svobody ve způsobu nakládání s časem svého života. Vedle času věnovaného práci a jiným povinnostem máme k dispozici relativně velké množství volného času. Volnočasové aktivity si často volíme podle toho, jací jsme. Opakované věnování se konkrétní aktivitě nás zase zpětně formuje, což je z hlediska výchovy podstatné především u dětí a mládeže. V této práci se proto zaměříme na fenomén volného času u dětí školního věku a na aktuální trendy, jež lze v souvislosti s trávením volného času pozorovat u vybrané skupiny dětí ve věku 10 až 16 let. Zaměříme se také na faktory, které způsob trávení volného času ovlivňují. Původní motivací autora práce bylo zachytit, jaký dopad na trávení volného času měla pandemie nemoci COVID-19 a související opatření na ochranu života a zdraví obyvatelstva. I ve vztahu k výzkumu, jenž je součástí této práce, se však ukázalo, že zachytit čistě tento dopad je postupně v čase a s omezenými možnostmi velmi problematické. Z toho důvodu jsou zde dopady pandemie COVID-19 nazírány jako jeden – avšak nikoli jediný – z důležitých faktorů, které budou popsány níže. Osobní motivací autora k výběru tématu byla předchozí spolupráce s vybraným volnočasovým zařízením, konkrétně se střediskem volného času (SVC). Právě od jeho vedení vyšel původní námět zjistit a popsat v rámci kvalifikační práce možné dopady v té době probíhající pandemie COVID-19 na aktivity, jakými klienti zařízení svůj volný čas naplňují, a jak se případné změny promítají do jejich životního stylu. Další motivací byla pro autora skutečnost, že jeho vlastní děti v tomto zařízení pravidelně navštěvovaly volnočasové aktivity, SVC samotné se nachází v místě jeho bydliště a již dříve se v průběhu autorova studia stalo toto zařízení předmětem jeho zájmu. Při té příležitosti se vedení SVC stalo iniciátorem myšlenky, věnovat téma absolventské práce tehdy probíhající vlně nemoci COVID-19 a zaměřit se na otázky spojené s dopadem uzavření škol a volnočasových aktivit na děti a mládež, konkrétně přímo na uživatele volnočasových aktivit v tomto SVC. Jsme si jistě vědomi, že téma je velice široké a lze je uchopit různými způsoby. I s ohledem na cíle a očekávaný rozsah bakalářské práce bylo nezbytné zaměřit pozornost pouze na dílčí otázky spojené s volnočasovými aktivitami a s možnými dopady pandemie COVID-19, ale i dalších faktorů, jež výběr volnočasových aktivit ovlivňují. Hlavním cílem práce tedy je zjistit a popsat aktuální trendy ve způsobu trávení volného času u dětí ve věku 10-16 let. To zahrnuje dílčí cíle: shrnout dosavadní poznatky jiných autorů k problematice volného času a volnočasových aktivit; vyjasnit pojmy jako volný čas a jeho význam v současnosti; vymezit faktory, jež se podílejí na výběru volnočasových aktivit; popsat fenomén COVID-19 včetně

opatření, která v ČR pandemii provázela; popsat funkci vybraného volnočasového zařízení; představit poznatky vybraných autorů k problematice aktuálních trendů trávení volného času. V teoretické části tak budeme primárně vycházet z analýzy textu, a to ve formě studijních textů, souvisejících právních norem a dokumentů vybraného střediska volného času.

1 Fenomén volný čas

Čas lidského života lze nazírat různě. Jedním z možných způsobů je jeho diferenciaci na čas práce a volný čas. V odborné literatuře, jež se fenoménu volného času věnuje, se můžeme setkat z řadou jeho definic. Průcha (2009, s. 341) jej vymezuje jako *“čas, s kterým člověk může nakládat dle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).”*

Také J. Pávková (2008, s. 13) vychází primárně z vymezení vůči času nutného pro zvládnutí povinností a sebeobsluhy. Specificky pro skupinu dětí a mládeže uvádí, že *“do volného času nepatří vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení i další uložené vzdělávání a časové ztráty. Součástí volného času nejsou ani činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka.”*

U V. Spousty (1994) se můžeme setkat s pojetím, že jde o dobu, jež nám zůstává poté, co splníme své školní, pracovní, rodinné a občanské povinnosti. Je to čas, kdy si sami volíme své aktivity podle svého uvážení a preferencí, prostor mimo činnosti, k nimž jsme zavázáni společensky nebo biologicky.

A konečně B. Hofbauer (in Hájek, 2008, s. 10) jej definuje následně. *“Volný čas je součástí lidského života mimo čas pracovní (návštěva školy a pracovní proces) a tzv. čas vázaný, který zahrnuje biofyzilogické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygienu), chod rodiny, provoz domácnosti, péči o děti, dojíždění za prací a další nutné mimopracovní povinnosti. Volný čas je dobou, kterou má po splnění těchto povinností a potřeb člověk k dispozici pro činnosti seburčující a sebevytvářející: odpočinek a zábavu, rozvoj zájmové sféry, zlepšení kvalifikace, účast na veřejném životě.”*

Jednotlivé definice v zásadě shodně vymezují volný čas vůči času, který je nutný pro zajištění potřeb a povinností, ať už ve vztahu k okolnímu světu a jeho institucím (práce, škola), tak ve vztahu k sobě samému (hygiena a sebeobsluha). Zaměříme-li se specificky na volný čas dětí, považujeme za důležité zdůraznit, že je tento fenomén nejen předmětem zájmu pedagogických věd a institucí zajišťujících jeho náplň, ale v systému českého práva patří také k právům garantovaných ratifikací Úmluvy o právech dítěte (Zákon 104/1991 Sb. v platném znění, článek 31):

“1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i na svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají a zabezpečují právo dítěte na všestrannou účast v kulturním a uměleckém životě a napomáhají k tomu, aby dětem byly poskytovány odpovídající a rovné možnosti v oblasti kulturní, umělecké, oddechové činnosti a využívání volného času.”

Stát, který Úmluvu ratifikoval, má tedy nejen toto právo respektovat, ale aktivně napomáhat vytváření podmínek pro realizaci těchto práv. V právním systému České republiky se tak děje i díky systému mimoškolního vzdělávání. Ten specifikuje zákon 561/2004 Sb. v platném znění a související prováděcí předpisy. Zákon tak v českém právním řádu zakotvuje instituce jako jsou základní umělecké školy, jazykové školy a specificky pro oblast zájmového vzdělávání střediska volného času, školní družiny a školní kluby. Dále se v této práci budeme podrobněji věnovat jedné z těchto institucí, a to středisku volného času.

1.1 Středisko volného času

Zákon o předškolním, základním, středním vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) mj. říká, že *“Zájmové vzdělávání se uskutečňuje ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, zejména ve střediscích volného času, školních družinách a školních klubech.”* Vyhláška č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání jako prováděcí předpis školského zákona přesněji stanovuje, za jakých podmínek a jakými formami zájmové vzdělávání ve střediscích volného času (dále SVČ) probíhá. Vymezuje také zájmové činnosti, jež školská zařízení pro zájmové vzdělávání svým klientům (účastníkům) poskytují. Patří sem pravidelná či příležitostná zájmová činnost, pořádání táborů, osvětová činnost, otevřené spontánní aktivity, zájmové útvary pro rozvoj nadání účastníků, organizace soutěží a přehlídek ve spolupráci s MŠMT. Typickou náplní volnočasových aktivit poskytovaných SVČ je zájmová činnost. Takto realizované zájmy lze dělit různými způsoby. J. Pávková (2008) i další autoři je dělí podle obsahu zájmů na zájmové činnosti na zájmy:

- společenskovední – např. poznávání okolí bydliště, významných míst, památek, zájmové studium cizích jazyků aj.
- pracovně-technické činnosti vylepšující manuální dovednosti, technickou zdatnost včetně práce s elektrotechnikou

- přírodovědně-ekologické jsou činnosti spojené s pozorováním přírody a její ochranou včetně spolupráce s odbornými institucemi
- k estetickovýchovným zájmům patří výtvarné aktivity, hudební a literárně-dramatická činnost
- tělovýchovné, sportovní a turistické – provozování sportů a tělovýchovy a sledování sportovních soutěží a událostí.

Zaměříme-li se na konkrétní SVČ, v němž probíhal výzkum prezentovaný v empirické části této práce, probíhá zde řada příležitostných i pravidelných volnočasových aktivit. Zájmové kroužky zde ročně navštěvuje téměř 900 dětí. Toto SVČ provozuje několik desítek zájmových kroužků, jež můžeme rozdělit podle zaměření na kroužky sportovní (florbal, fotbal, ping-pong aj.), kroužky hudební (převážně hra na hudební nástroje), tvořivé (výtvarná činnost, modelování, keramika apod.) a kategorie ostatní, kam spadá např. kroužek vaření, jazykové kroužky nebo pravidelné náboženské společenství. Vedle těchto pravidelných zájmových útvarů SVČ organizuje řadu jednorázových akcí, jako jsou sportovní turnaje, taneční soutěže a workshopy či společné přespávání v zařízení. V období prázdnin zařízení pořádá dětské tábory, a to tábory příměstské přímo ve svém sídle nebo tábory pobytové v různých jiných lokalitách. Toto SVČ ve svých základních dokumentech a ve své činnosti zdůrazňuje vedle poskytování pestrého spektra volnočasových aktivit jejich výchovnou funkci a důležitost výchovného působení na účastníky aktivit. Tím se dostáváme k pojmu výchova ve volném čase, který je také hoden naší pozornosti.

1.2 Výchova ve volném čase

Termín výchova bývá nejčastěji chápán jako záměrné, cílevědomé, dlouhodobé působení vychovávajícího na vychovávaného v pozitivním slova smyslu. Podobně lze odvodit i pojem výchova ve volném čase.” (Pávková, 2008). Vyjdeme-li z výše uvedených definic volného času, můžeme konstatovat, že výchova dětí ve volném čase je záměrné, cílevědomé, dlouhodobé působení na vychovávaného v čase, který není vyhrazen školním, domácím ani jiným povinnostem, a to pomocí činností, jež si vychovávaný s určitou mírou autonomie dobrovolně volí, přičemž tyto činnosti mají směřovat k osobnímu růstu a zdokonalování vychovávaného. J. Pávková (2008) přiřazuje výchově ve volném čase specifické funkce, a to funkci výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní. Za prioritní přitom u dětí považuje funkci výchovně-vzdělávací. Ta vyplývá z definice výchovy a má přispět k

pozitivnímu působení na všechny složky osobnosti vychovávaných. Zdravotní a sociální funkce výchovy ve volném čase má zase přispět k harmonickému a zdravému rozvoji těla, duše a sociálních kompetencí. Preventivní funkce spočívá v zaměření se na činnosti, jež vedou k osobnímu rozvoji, posílení zdravých návyků a zvýšení resilience vůči negativním výchovným vlivům. Volnočasová zájmová zařízení tak obvykle poskytují nespécifickou primární prevenci.

1.3 Faktory ovlivňující volbu volnočasových aktivit

Specifická nabídka zájmových a celkově volnočasových aktivit ještě nutně neznamená, že všichni potenciální klienti této nabídky také využijí. Vedle nabídky SVČ a jiných volnočasových zařízení hrají bezesporu roli i další vnitřní a vnější faktory, které mají vliv na volbu takových aktivit. Můžeme mezi ně zařadit například atraktivitu aktivit – děti mají tendenci vybírat si aktivity, které je zajímají a které považují za přitažlivé. To může zahrnovat jejich zájmy, koníčky, nadání nebo preference v rámci konkrétního oboru. Důležité jsou zajisté i osobní motivace a dispozice dětí – důležitým faktorem je osobní motivace dítěte k účasti na konkrétní aktivitě. Například může jít o touhu po zdokonalení dovedností, zábavu, sociální interakci s vrstevníky, sebevyjádření nebo dosažení cílů. Lze se domnívat, že pro dítě bude atraktivnější věnovat se činností, v nichž díky svým dispozicím zaznamenává opakovaný úspěch, spíše než věnovat se činností, jež provází pocit vlastního selhání. Z vnějších faktorů hraje roli dostupnost aktivit v místě, kde dítě se dítě běžně pohybuje a kde pobývá. To může zahrnovat dostupnost sportovních zařízení, kulturních center, hudebních škol, knihoven, divadel a dalších institucí. Svou roli jistě hrají také rodinné a socioekonomické faktory – rodinné a socioekonomické podmínky mohou mít významný vliv na volbu volnočasových aktivit dětí. Například finanční možnosti rodiny mohou ovlivnit, zda si dítě může dovolit účastnit se placených aktivit nebo si zaplatit potřebné vybavení. Také rodinné hodnoty, tradice a podpora rodičů hrají významnou roli při rozhodování. Pro dítě je určitě snazší prosadit si aktivitu, jíž se věnuje i některý z rodičů. Oproti tomu mohou být rodičům neznámé aktivity předem znevýhodněny. U řady rodin lze hovořit o rodinné tradici ve věnování se konkrétnímu zájmu, často sportu. Z dalších faktorů můžeme zmínit vliv vrstevníků a sociálního prostředí nebo podporu a povzbuzování ze strany rodiny, učitelů, trenérů a dalších dospělých, kdy povzbuzování a pozitivní zpětná vazba mohou dítěti pomoci objevit nové zájmy a rozvíjet své dovednosti. Obecně jistě platí i vliv kultury a médií, kdy kulturně zakotvené vzory a mediální obrazy mohou dítě inspirovat k novým aktivitám. Například výrazný úspěch sportovce může dítě nebo skupinu dětí motivovat k zapojení se do nových sportů. Poslední, nikoli však

nevýznamným faktor, jenž zde uvádíme, je životní prostředí. Určité prostředí samo o sobě může vytvářet podmínky a inspirovat ke specifickým volnočasovým aktivitám. Například venkovské prostředí bude spíše inspirovat k pobytu v přírodě, v prostředí panelového sídliště bude zase atraktivní dobře vybavené hřiště nebo posilovací stroje.

Jedním z výše uvedených faktorů je dostupnost zájmových aktivit. Specificky je jmenována dostupnost v místě, ovšem poměrně čerstvá zkušenost s pandemií COVID-19 a souvisejícími opatřeními na ochranu života a zdraví obyvatelstva nám ukázala, že dostupnost může být díky specifickému kontextu omezena i v konkrétním čase. Je na místě si připomenout, jaké zkušenosti obyvatelé Česka čelili v období od března 2020 až do roku 2022.

2 Pandemie COVID-19 a související opatření

Od konce roku 2019 se nejprve v Číně a posléze po celém světě začala šířit infekce nemoci COVID-19. Během prvních dvou let pandemie COVID-19 bylo celosvětově hlášeno více než 450 milionů případů, z toho více než 100 milionů v samotné EU/EHP. SARS-CoV-2 se šíří především respiračními kapénkami, včetně aerosolů, od infikované osoby, která kýchá, kašle, mluví, zpívá nebo dýchá v těsné blízkosti jiných lidí. Kapky mohou být vdechovány nebo usazeny v nose a ústech nebo na očích (Evropská agentura pro prevenci a kontrolu nemocí, 2023)¹.

V Česku byly první případy nemoci zachyceny v březnu 2020. Vláda ČR a příslušné resorty po původní liknavé reakci nakonec sáhly k poměrně rázným opatřením. Mimořádným opatřením Ministerstva zdravotnictví a poté na základě opakovaných usnesení Vlády ČR (Vláda ČR, 2020) byly opakovaně uzavřeny školy a školská zařízení. Konkrétně od 11. března do 30. června 2020 a poté od 14. října 2020 do 30. dubna 2021. Ani po tomto datu nebyl problém zařízení včetně SVČ obnoven zcela, nýbrž s různou mírou omezení. Kontinuální činnost školských zařízení tak byla bezprecedentně opakovaně omezena, a ta tak nemohla plnit své již zmíněné funkce, tedy funkci výchovnou, zdravotní, sociální a preventivní. Je-li jedním z předpokladů výchovy ve volném čase její dlouhodobé a systematické působení na vychovávané, lze se domnívat, že omezení výchovy ve volném čase v období pandemie ovlivnila nejen způsob trávení volného času populace v období pandemie samotné, ale promítla se do způsobu trávení volného času i v následujícím období. Obecně můžeme konstatovat, že uzavření škol, školských zařízení, sportovišť a dalších míst pro setkávání vedlo k výraznému omezení sociálního kontaktu. Limitovaná možnost interakce s vrstevníky tak patrně zaměřila pozornost dětí na domácí prostředí a vedla k nárůstu času stráveného online. Do online prostředí se přesunula i většina výuky, což na straně dětí i na straně pedagogů patrně zvýšilo jejich kompetence v oblasti online výuky. Online prostředí však vedle vzdělávacích aktivit poskytuje nepřeborné množství zábavy. Jestliže byly děti v režimu určité izolace umístěny před počítače za účelem vzdělávání, byly tak zároveň vystaveny vlivu sociálních sítí a hraní počítačových her v míře dosud nevídané. V následující části práce uvádíme příklady poznatků autorů k

¹ *COVID-19, the illness caused by SARS-CoV-2, emerged in late 2019 and spread very quickly across the globe. Within the first two years of the COVID-19 pandemic, more than 450 million cases were reported worldwide, more than 100 million in the EU/EEA alone.*

SARS-CoV-2 is mainly spread via respiratory droplets, including aerosols, from an infected person who sneezes, coughs, speaks, sings or breathes in close proximity to other people. Droplets can be inhaled or deposited in the nose and mouth or on the eyes.

problematice volného času u dětí, a to nejen se zaměřením na specifickou situaci navozenou pandemií COVID-19, ale i v obecnějším rámci zohledňující střednědobé trendy.

3 Shrnutí dosavadních poznatků k problematice

N. Kocmanová (2022) se ve své bakalářské práci zaměřila na změny ve struktuře volného času u žáků 2. stupně základních škol způsobené pandemií COVID-19. Ve svém výzkumu se soustředila na otázku, jaký byl dopad pandemie COVID-19 na trávení volného času u žáků 2. stupně základní školy. Specificky zkoumala, jak žáci trávili volný čas v jednotlivých zájmových oblastech před pandemií, jak žáci trávili volný čas v jednotlivých zájmových oblastech v době pandemie a jak žáci tráví volný čas v jednotlivých zájmových oblastech v současnosti. Výzkumný vzorek tvořilo 151 žáků dvou základních škol ve věku 14-15 let. Její výzkum zjistil změnu dynamiky u jednotlivých typů volnočasových aktivit před, během a po pandemii. Dalším zjištěním byly nové aktivity, jakým se respondenti začali věnovat během pandemie. Třetí zkoumanou oblastí byly organizované aktivity. Přibližně čtvrtina respondentů během pandemie nějakou organizovanou aktivitu opustila a přibližně třetina respondentů se nevěnuje žádné organizované aktivitě.

Diplomová práce K. Šotolové (2022) se zabývá problematikou životního stylu žáků mladšího školního věku v období pandemie COVID-19. Cílem práce bylo získat aktuální informace o vybraných faktorech zdravého životního stylu dětí mladšího školního věku, a zda období distančního vzdělávání tyto ukazatele ovlivnilo, případně jakým způsobem. Jednou ze zkoumaných otázek bylo, jakým způsobem žáci trávili svůj volný čas v období distančního vzdělávání. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 96 respondentů. Výzkum byl zaměřen primárně na proměnu životního stylu žáků během pandemie. Dílčími zjištěními byl pokles fyzické aktivity žáků, struktura jejich stravování a celkový dopad distanční výuky na životní styl. Zájmovým aktivitám se výzkum specificky nevěnoval.

Struktura a náplň volného času dětí zdaleka není zájmem jen současných prací. Proměnám volného času se věnoval např. P. Sak ve svém konferenčním příspěvku a následně vydaném sborníku (in Čech, 2007, s. 165-171). Autor se zabývá historickou genezí subjektů disponujících volným časem a dimenzí postupného kvantitativního nárůstu volného času. Popisuje také akceleraci proměn charakteru trávení volného času za života posledních generací. Na základě výzkumu z roku 2005 se specificky věnuje trendu narůstajícího objemu času, který děti a mládež tráví sledováním televize, u osobního počítače, mobilu a na internetu. V té době mládež trávila s počítačem a na internetu přibližně stejně často jako sledováním televize. Již v té době P. Sak konstatoval, že *“život mládeže do značné míry probíhá v mediální a virtuální realitě”*.

Z novějších prací můžeme jmenovat odborný článek *Adolescent religious attendance and spirituality — Are they associated with leisure-time choices?* (Maliňáková et al., 2018). Autoři ve svém výzkumu zkoumali spiritualitu a náboženskou docházku adolescentů ve vztahu k hodnotám a volbě volnočasových aktivit ve vysoce sekulárním prostředí. Specificky ve své průřezové studii z roku 2014 autoři sledovali nadměrné používání televize, počítačových her a internetu a také účast na organizovaných volnočasových aktivitách. Jedním ze zjištění výzkumu byl poznatek, že adolescenti praktikující náboženské aktivity anebo prožívající spiritualitu méně často nadměrně sledují televizi a méně často hrají počítačové hry. Navíc byli tito respondenti častěji zapojeni minimálně do jedné organizované činnosti. Autoři dospěli k závěru, že je u adolescentů docházení na náboženské aktivity a spiritualita spojená s aktivnějším způsobem trávení volného času.

Nejnovější, zároveň nejrozsáhlejší, zde jmenovaný výzkum provedl kolektiv autorů Patočková, Čermák a Šafr (2021) na reprezentativním vzorku žáků staršího školního věku. Výzkumníci se zaměřili na otázky spojené se zapojením dětí do volnočasových aktivit a vedle toho na prožívání volného času jako takového. Další oblastí zájmu bylo rodinné prostředí respondentů, a to hlavně v souvislosti s vytvářením podmínek pro volnočasové aktivity a se zaměřením na volnočasovou socializaci, faktory jako jsou vrstevnické skupiny a další fenomény, s potenciálem ovlivnit způsob trávení volného času. Výzkumu se vedle dětí se s ohledem na širší zkoumané problematiky zúčastnili i jejich rodiče. Výsledky výzkumu pak byly aplikovány jako podklad do metodiky pro výchovu k volnému času a rozvoj volnočasové kompetence pro studenty Teologické a Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a pro pracovníky Salesiánského klubu mládeže, DIS, z. s.

Mezi hlavní zjištění výzkumu patří poznatek, že většina dětských respondentů má v běžný školní den k dispozici 2-4 hodiny volného času. U rodin s nejvyšším základním vzděláním a u sociálně znevýhodněných rodin výrazně rostl objem volného času na 6 až 8 hodin. Výzkum volnočasových aktivit ukázal, že *“mezi 5 nejoblíbenějších volnočasových aktivit patřil u dívek sport a pohybové aktivity; být, bavit se nebo komunikovat s kamarády nebo kamarádkami; výtvarná a tvořivá činnost (kreslení, malování; keramika, modelování apod.); být na PC, mobilu nebo na internetu či sociálních sítích a čtení. U chlapců je to sport a pohybové aktivity; hraní her na počítači, mobilu, tabletu nebo nejružnějších konzolách; být, bavit se nebo komunikovat s kamarády; být na PC, mobilu nebo na internetu či sociálních sítích a činnost shrnuté do kategorie něco jiného”* (Patočková, Čermák a Šafr, 2021). Na elektronických zařízeních strávili žáci denně průměrně 2 hodiny a 38 minut, o víkendu pak 4 hodiny a 2 minuty. Výzkum dále zjistil, že většina dětí se věnuje nějakému sportu. Zachytil také genderové rozdíly

ve výběru volnočasových aktivit a rozdíly plynoucí z věku respondentů. Děti z rodin s vyšším sociálním statusem tráví méně času pasivní zábavou *“a naopak vykonávají v průměru větší počet sportovních, pohybových i uměleckých, kreativních a seberozvojových aktivit”* (Patočková, Čermák a Šafr, 2021). Ohledně charakteristik bydliště výzkum zjistil, že děti z větších obcí, kde se nachází škola, tráví častěji čas s větší skupinou přátel a méně s rodinou. Více také hledají zábavu v obchodních centrech, častěji sportují a vyhledávají zábavu ve městě, častěji se také scházejí s kamarády venku. Byl zjištěn výrazný vliv rodičů a vrstevnických skupin při inspiraci a výběru volnočasových aktivit respondenty. Vliv rodiny se projevil i ve finanční dostupnosti volnočasových aktivit, v preferencích a představách rodičů. S rostoucím dosaženým vzděláním rodičů se projevila snaha o méně direktivní přístup, ale přitom větší důraz nad kontrolou volného času dětí.

Ze shrnutí výsledků tedy vyplývá, že zkoumaný vzorek dětí využívá elektronická zařízení a internet v dosud nebývalé míře. Zároveň ale většina z nich pěstuje nějaký sport a tráví relativně hodně času s přáteli. Děti stále čtou, byť méně než dříve. Genderové rozdíly ukázaly u chlapců větší důraz na hraní her, u dívek na sdružování skrze sociální sítě. Prostředí bydliště nemá nijak zásadní, ale přesto zachytitelný vliv. Naopak významným faktorem představují ekonomicko-sociální podmínky rodiny, výrazný vliv má dosažený stupeň vzdělání rodičů. Rodina má zásadní vliv při motivaci a rozvoj volnočasové kompetence. U dětí, kterým se tato podpora nedostává, mohou do značné míry ke kultivaci volnočasových aktivit přispět pedagogové volného času.

4 Praktická část bakalářské práce

Cílem praktické části práce je zjistit a popsat strukturu volnočasových aktivit u zvolené cílové skupiny. To konkrétně zahrnuje zjištění organizovaných aktivit, jichž se nejčastěji účastní vybraný vzorek respondentů, a vyzorovat trendy ve výběru těchto aktivit. Další oblastí našeho zájmu jsou konkrétní volnočasové aktivity, kterým se vybraná skupina dětí věnuje ve svém volném čase. I zde se pokusíme zachytit vývoj a směřování v čase. Posledním segmentem zájmu praktické části práce je množství volného času strávené používáním elektronických zařízení. U vybrané skupiny dětí nás zajímá aktuální stav a stav z nedávné minulosti, což nám poskytne možnost srovnání a zachycení případných trendů. V praktické části práce také zaměříme pozornost na vnitřní limity použitých metod a navrhneme možnosti využití kvalifikační práce v praxi a zmíníme další možné oblasti výzkumu.

4.1 Metodologie

Za účelem naplnění stanovených cílů byla zvolena forma deskriptivního výzkumu s využitím kvantitativních metod. Výzkum byl uskutečněn dotazníkovým šetřením s následným zpracováním a vyhodnocením získaných dat.

4.2 Použité metody

Hlavním nástrojem sběru dat byl dotazník vytvořený na základě stanovených cílů výzkumu. Po konzultaci a s laskavým svolením Mgr. Kláry Maliňákové, Ph.D. byly výzkumné otázky co do obsahu a struktury převzaty z předchozího výzkumu kolektivu autorů (Maliňáková et al., 2018). S ohledem na cílovou skupinu a zlepšení možností porozumění byly některé otázky v procesu přípravy dotazníku zjednodušeny.

Dotazník měl rozsah 3 stran formátu A4. První strana mapovala organizované aktivity, na něž účastníci docházeli před 3 lety anebo na něž dochází v současnosti. Na druhé straně v rámci definovaných volnočasových aktivit respondenti zatrhávali, jak často se těmito aktivitám ve volném čase věnují. Na třetí straně jsme pak shromažďovali údaje o čase stráveném denně na elektronických zařízeních. Dotazník byl otestován z hlediska validity a reliability (Maliňáková et al., 2018). Ve finální verzi pak byl ve 200 výtiscích dodán do střediska volného času. Nevyplněný dotazník a ukázka vyplněného dotazníku jsou součástí příloh této práce.

Dalšími využitými metodami bylo zpracování získaných dat, jejich překódování, kategorizace a následné vyhodnocení.

4.3 Výzkumný vzorek

Klienty vybraného SVČ jsou primárně děti školního věku od 6 do 17 let. Do zařízení sice dochází na specifické aktivity i rodiče s mladšími dětmi, ale ty nejsou předmětem zájmu této práce. Nejvyšší věková kategorie je zase zastoupena jen omezeně. S ohledem na nutnost zapojit do odpovědí na položené otázky introspektivní složku a pohled na stav před 3 lety, a s ohledem na kognitivní schopnosti dětí školního věku, byl minimální věk respondentů stanoven na 10 let. Jako horní hranice byl určen věk 16 let. Velikost vzorku byla stanovena na minimálně 90 respondentů, což odpovídá přibližně 10 % klientů SVČ. Při sběru dat se podařilo získat 145 vyplněných dotazníků. Z tohoto celkového počtu bylo 62 dívek (42,8 %) a 83 chlapců (57,2 %). Rozdělení podle genderu a podle věku je součástí výstupů prezentovaných v části Výsledky výzkumu.

4.4 Časový harmonogram

- duben 2023 - nákup materiálu, příprava, vytištění a zkompletování dotazníku, domluva spolupráce s vedením SVČ
- květen 2023 - dotazníkové šetření se sběrem dat, zpracování části dat
- červen 2023 - dokončení zpracování dat, vyhodnocení dat.

4.5 Organizační, materiální a finanční zabezpečení výzkumu

Sběr dat probíhal výhradně s pomocí vytištěných dotazníků. Ve středisku volného času probíhal sběr dat osobně autorem práce s pomocí jeho rodinných příslušníků, kterým patří velké poděkování autora za veškerou pomoc a podporu. Po dohodě s vedením SVČ byla pro výzkum vyčleněna část vstupní haly do zařízení, kde autor nebo jeho asistenti oslovovali možné respondenty. Ti pak pod dozorem výzkumníků vyplňovali dotazníky ve vymezeném prostoru. Účast ve výzkumu byla pro klienty SVČ zcela dobrovolná a probíhala v čase jejich příchodu na volnočasové aktivity a poté při jejich odchodu. Jako motivaci proto respondenti obdrželi čokoládovou tyčinku jako kompenzaci za čas strávený vyplňováním dotazníku.

Materiální zabezpečení výzkumu spočívalo v zajištění notebooku s balíčkem MS Office pro přípravu dotazníku a následné zpracování dat v programech Microsoft Word a Microsoft Excel. Třístránkový dotazník byl vytištěn a zkompletován ve 200 exemplářích. Náklady na tisk byly 1 200 Kč. Dále bylo třeba zajistit nákup 200 ks čokoládové tyčinky KitKat jako odměny za odevzdání kompletně vyplněného dotazníku. Náklady spojené s nákupem odměn dosáhly 2 100 Kč. Celkové náklady výzkumu tak dosáhly 3 300 Kč.

4.6 Etika výzkumu

Veškerý sběr dat proběhl po dohodě s vedoucími pracovníky vybraného SVČ. Všichni respondenti byli informováni, že s veškerými údaji, které v rámci výzkumu poskytnou, bude nakládáno zcela anonymně. Dotazníky byly po sběru dat uchovány způsobem, který neumožňuje spojit data s konkrétním klientem SVČ. Až při zpracování dat na osobním počítači byly jednotlivé vyplněné dotazníky očíslovány, a to za účelem kontroly správnosti dat zadaných do excelových tabulek.

4.7 Vnitřní limity výzkumu

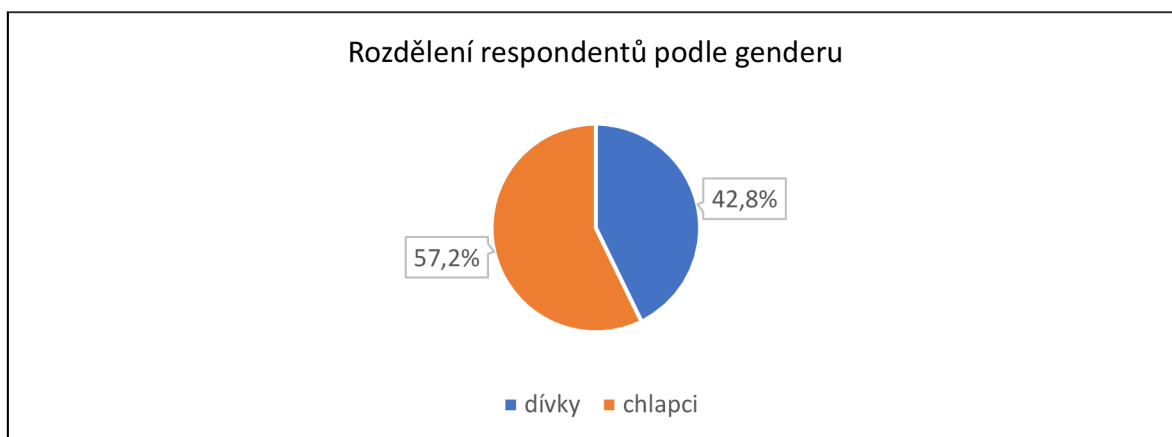
S ohledem na cíl zachytit ve výzkumu aktuální trendy bylo nutné v položených otázkách zohlednit časové hledisko. Z toho důvodu byli respondenti dotazováni vedle současného stavu i na stejné kategorie před 3 lety. V ideálním případě by stejní respondenti byli dotazováni před 3 lety a následně v současnosti, což by poskytlo maximálně spolehlivá data. Takový postup ale v našem případě nebyl možný, a proto byl využit retrospektivní pohled. Zvláště respondentům na nižší věkové hranici bylo často nutné poskytnout některá vodítka, jako např. vybavit si, do jakých kroužků chodil ve 2. třídě ZŠ, či kolik času trávil hraním her na mobilu, když chodil do 3. třídy.

Dalším omezením výzkumu je čistě introspektivní pohled respondentů, kteří např. u počtu hodin strávených aktivitou za den museli odhadnout průměrné hodnoty, přičemž v realitě se denní hodnoty mohou značně lišit. Třetím významným limitem je porozumění psanému textu a uvedeným kategoriím. Přestože byl při přípravě dotazníku kladen zvýšený důraz právě na srozumitelnost textu, ukázalo se při sběru dat, že někteří respondenti mají se čtením a porozuměním textu potíže. Zároveň někteří respondenti neznali obecnější kategorie, jako např.

zájmový kroužek, nebo pojmy jako středisko volného času. Tyto nedostatky se částečně dařilo kompenzovat asistencí s vyplněním, již na vyžádání nebo aktivně poskytovali tazatelé.

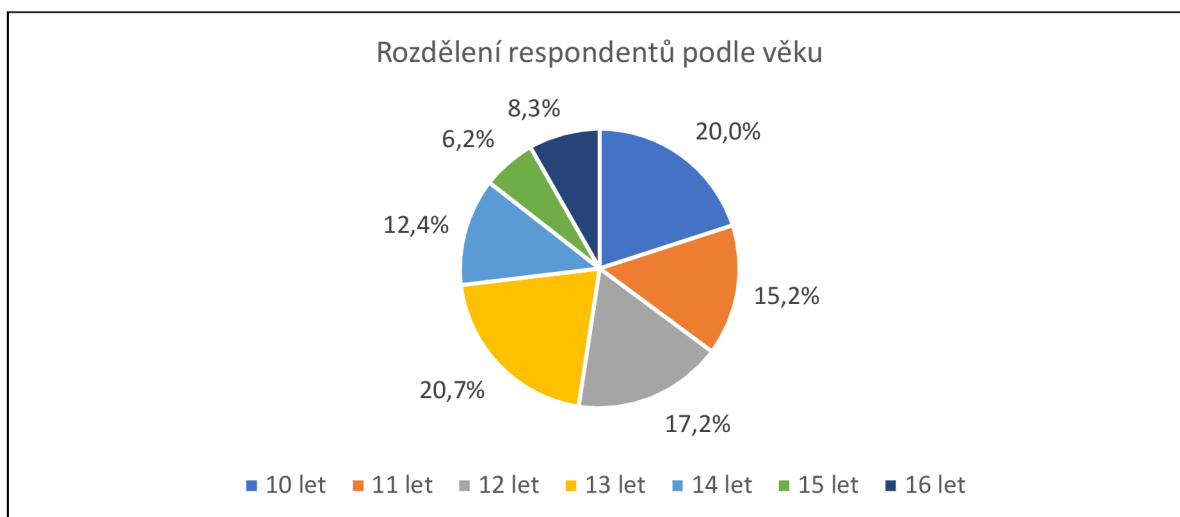
5 Výsledky výzkumu

Graf 1: rozdělení respondentů podle genderu

V rámci dotazníkového šetření se podařilo získat celkem 145 vyplněných dotazníků. Výzkumný vzorek $N = 145$. Z tohoto počtu bylo 62 dívek (42,8 %) a 83 chlapců (57,2 %).

Graf 2: rozdělení respondentů podle věku

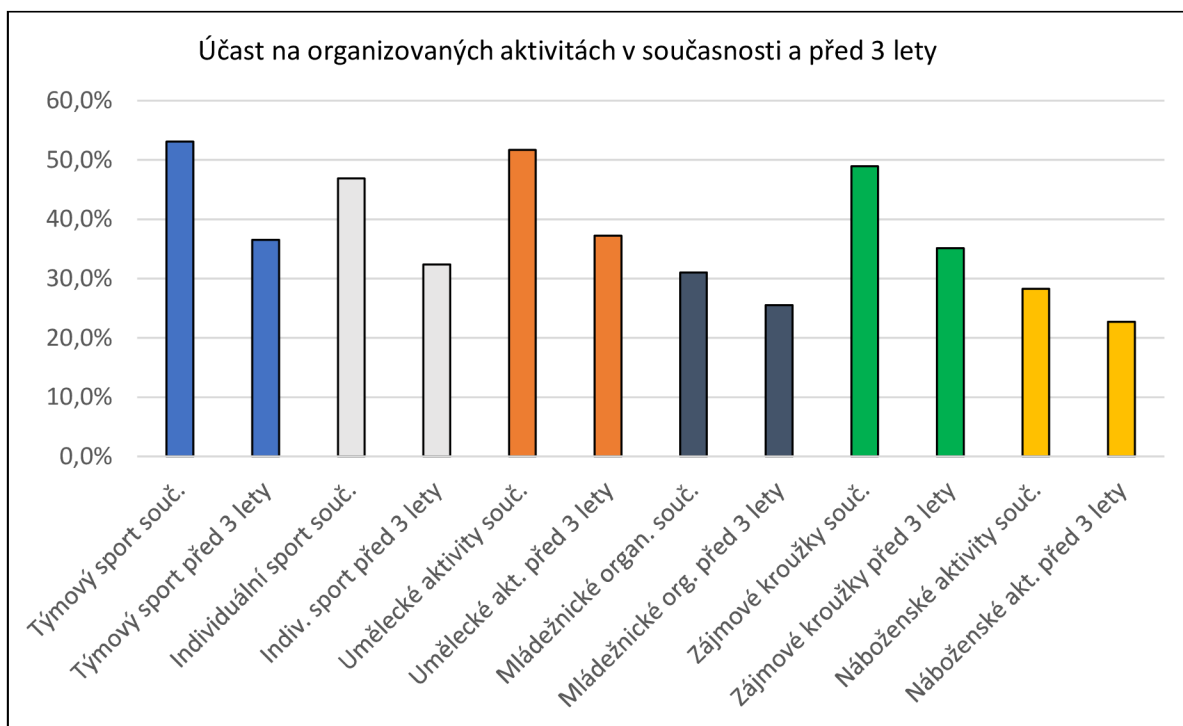

Graf 2 ukazuje věkové rozvrstvení respondentů. Nejvíce je zastoupena skupina 13letých a 10letých v počtu 30 a 29. Naopak nejméně jsou zastoupeni 15 letí. Za ně bylo vyplněno pouze 9 dotazníků. Průměrný věk respondentů odpovídá hodnotě 12,4 let.

5.1 Výsledky v oblasti organizovaných aktivit

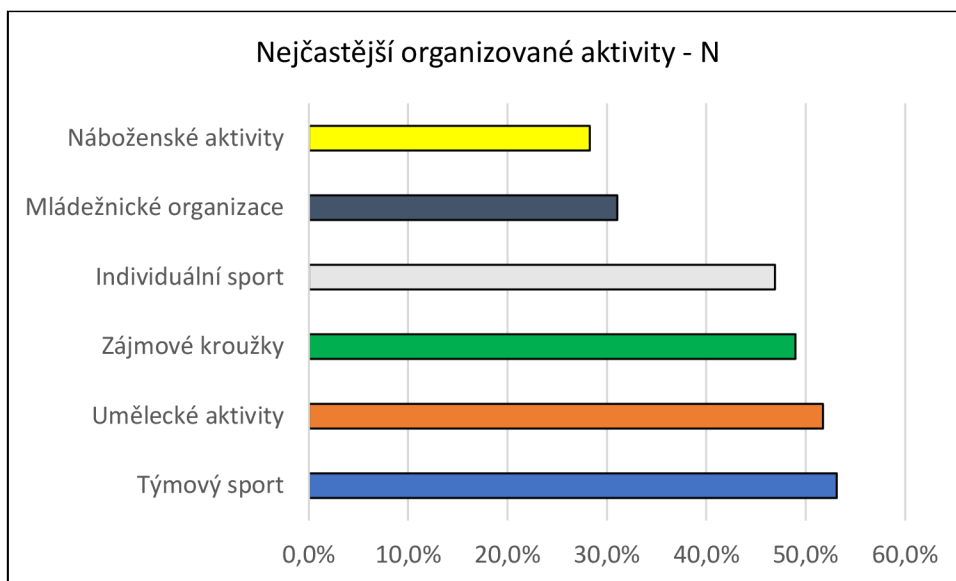
Následující graf 3 zachycuje účast na organizovaných aktivitách u celého výzkumného vzorku. Jednotlivé aktivity jsou barevně odlišeny. Sloupce zachycují naměřené hodnoty v současnosti a stav před 3 lety.

Graf 3: srovnání účasti na aktivitách v současnosti a před 3 lety

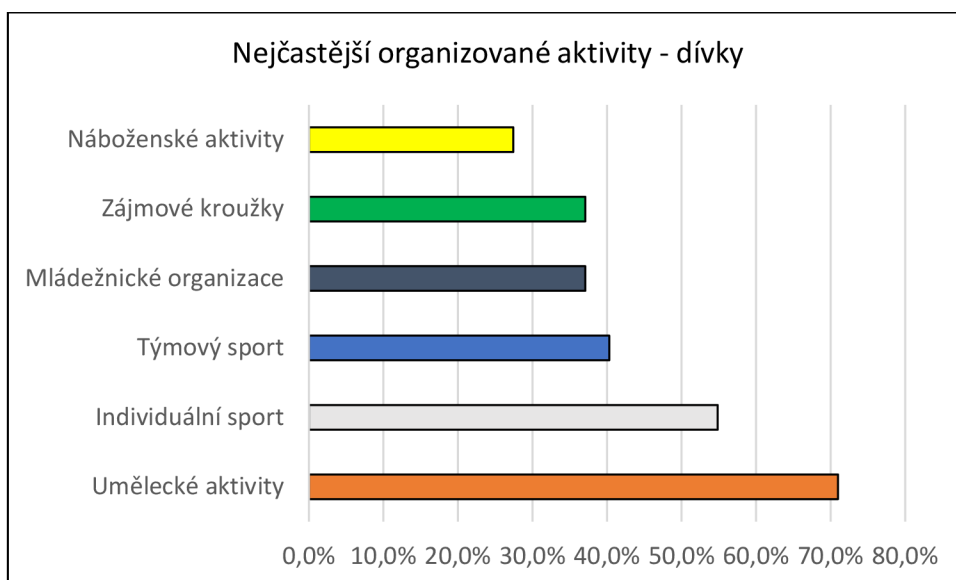
U všech definovaných typů organizovaných aktivit byly pro současnost naměřeny vyšší hodnoty než pro stav před 3 lety. U aktivit před 3 lety vykázaly nejvyšší hodnoty umělecké aktivity (37,2 %), týmové sporty (36,6 %) a zájmové kroužky (35,2 %). Největší nárůst oproti stavu před 3 lety zaznamenala kategorie týmové sporty, a to o 16,6 %. Naopak nejmenší nárůst byl zaznamenán u náboženských aktivit a účasti v mládežnických organizacích, kde byl shodně zaznamenán rozdíl 5,5 %.

Graf 4: nejčastější organizované aktivity v současnosti

Graf 4 ukazuje, jakým organizovaným aktivitám se respondenti v současnosti věnují nejvíce. Více jak polovina respondentů se věnuje týmovým sportům (53,1 %) a uměleckým aktivitám (51,7 %). Nejméně, ale nikoli v zanedbatelné míře, jsou zastoupeny mládežnické organizace (31 %) a účast na náboženských aktivitách (28,3 %).

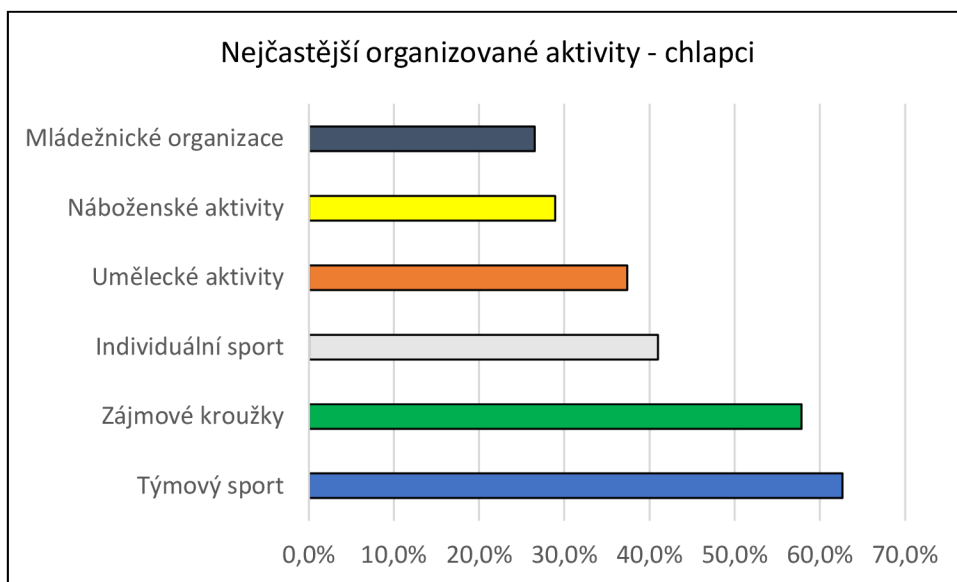
Graf 5: nejčastější organizované aktivity u dívek

Z grafu 5 je u dívek patrné jiné rozložení nejčastějších organizovaných aktivit. Oproti celému vzorku N u dívek dominují umělecké aktivity (71 %), následované individuálními sporty (54,8 %). Až na třetím místě jsou týmové sporty (40,3 %), které dominovaly u celého výzkumného

vzorku. Shodně 37,1 % vykazaly u dívek organizované aktivity v mládežnických organizacích a v zájmových kroužcích. Z uvedených aktivit se dívky nejméně účastní náboženských aktivit (27,4 %).

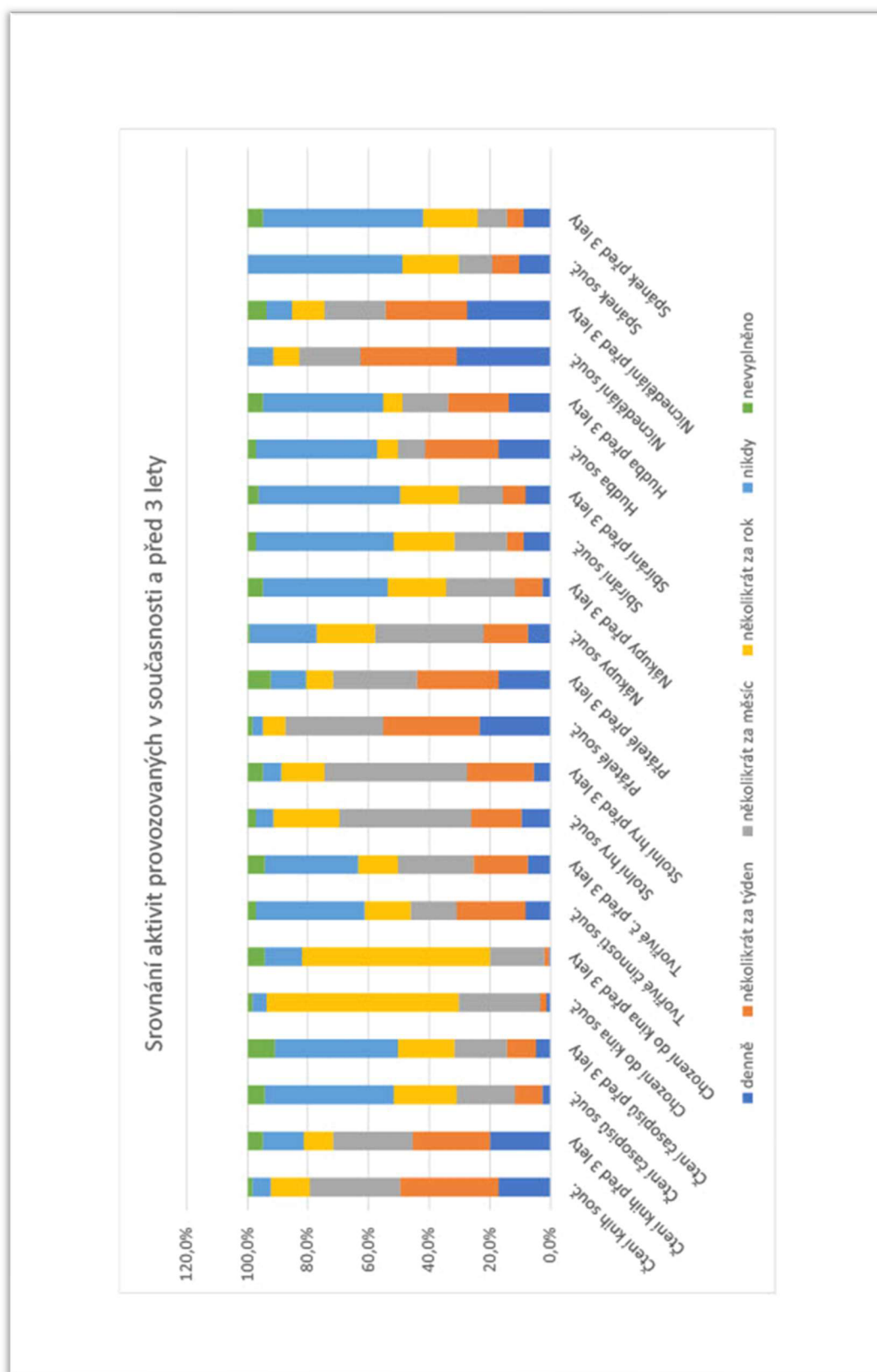
Graf 6: nejčastější organizované aktivity u chlapců

Shodně s grafem 4 jsou u chlapců nejčastější organizovanou aktivitou týmové sporty, jichž se účastní 62,7 % z nich. Druhými v pořadí jsou ale zájmové kroužky (57,8 %), následovány individuálními sporty (41 %). Umělecké aktivity, které dominovaly u dívek, jsou u chlapců až čtvrtou aktivitou (37,3 %). Náboženských organizovaných aktivit se účastní 28,9 % chlapců, což je víc než u aktivit v mládežnických organizacích (26,5 %).

5.2 Výsledky v oblasti zájmových aktivit

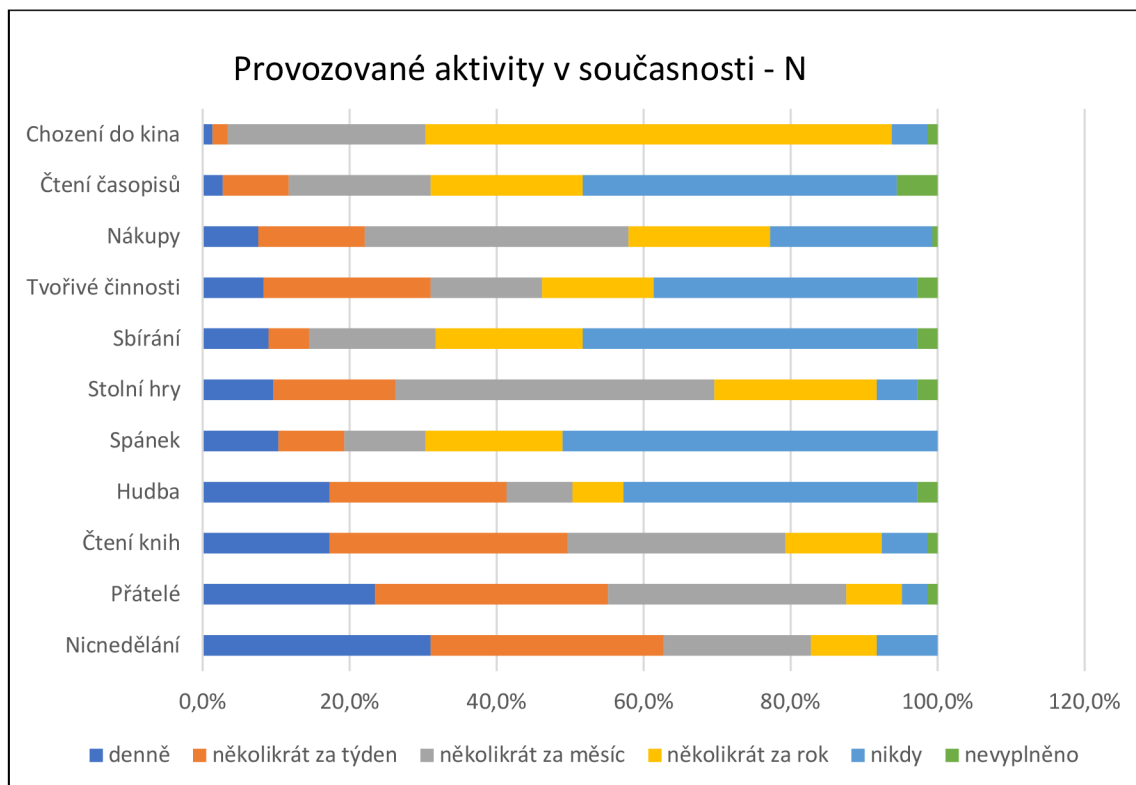
Graf 7 – srovnání volnočasových aktivit provozovaných v současnosti a před 3 lety

Obsáhlý graf 7 zobrazuje výsledky 2. strany dotazníku, kde jsme zkoumali konkrétní volnočasové aktivity u celého vzorku N. V ose x jsou uvedeny jednotlivé volnočasové aktivity, v ose y pak naměřené hodnoty.

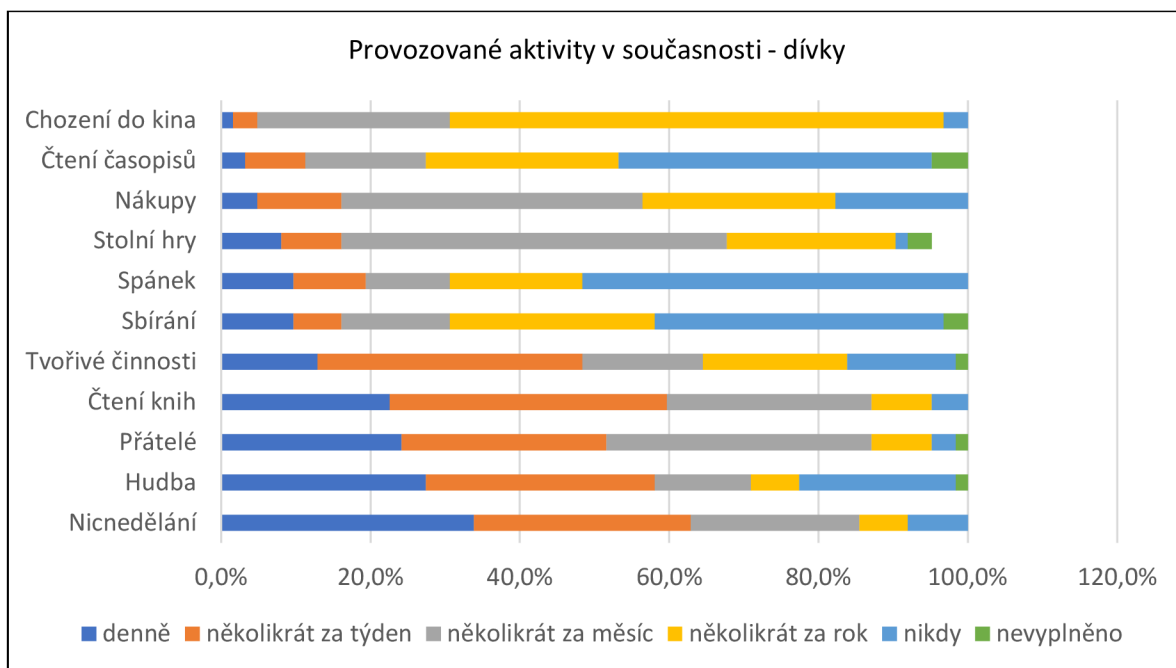
Nejčastější aktivitou, jíž se respondenti věnují denně, je nicnedělání. Této aktivitě se denně věnuje 31 % respondentů, před 3 lety to bylo 27,6 %. S přáteli se denně setkává 23,4 % respondentů, což je víc než před 3 lety (17,6 %). Shodně 17,2 % dětí denně čte knihu a věnuje se hře na hudební nástroj nebo zpěvu. U hudebních aktivit je to víc než před 3 lety (13,8 %), ale v případě čtení knih je to méně než před 3 lety (20 %). Na opačné straně spektra nejméně dětí spí přes den, kdy odpověď „nikdy“ zahrlo 51 % dětí, resp. 53,6 % před 3 lety. U několika dalších kategorií respondenti uvedli odpověď nikdy v míře 40 % a více. Konkrétně šlo o sbírání předmětů (45,5 % v současnosti, 46,9 % před 3 lety), čtení časopisů (42,8 % a 40,7 %) a shodně 40 % v současnosti i minulosti u hraní na hudební nástroj nebo zpěvu. Výrazné změny vykazuje kategorie nakupování pro zábavu. U nákupů uvedli respondenti, že před 3 lety to nebylo nikdy ve 41,8 % případů, v současnosti je to pouze 22,1 %. Sečteme-li u nákupů pro zábavu odpovědi denně, několikrát za týden a několikrát za měsíc, bylo to před 3 lety 34,5 %, v současnosti tato aktivita narostla na 57,9 %.

Graf 8: volnočasové aktivity podle frekvence provozování v současnosti

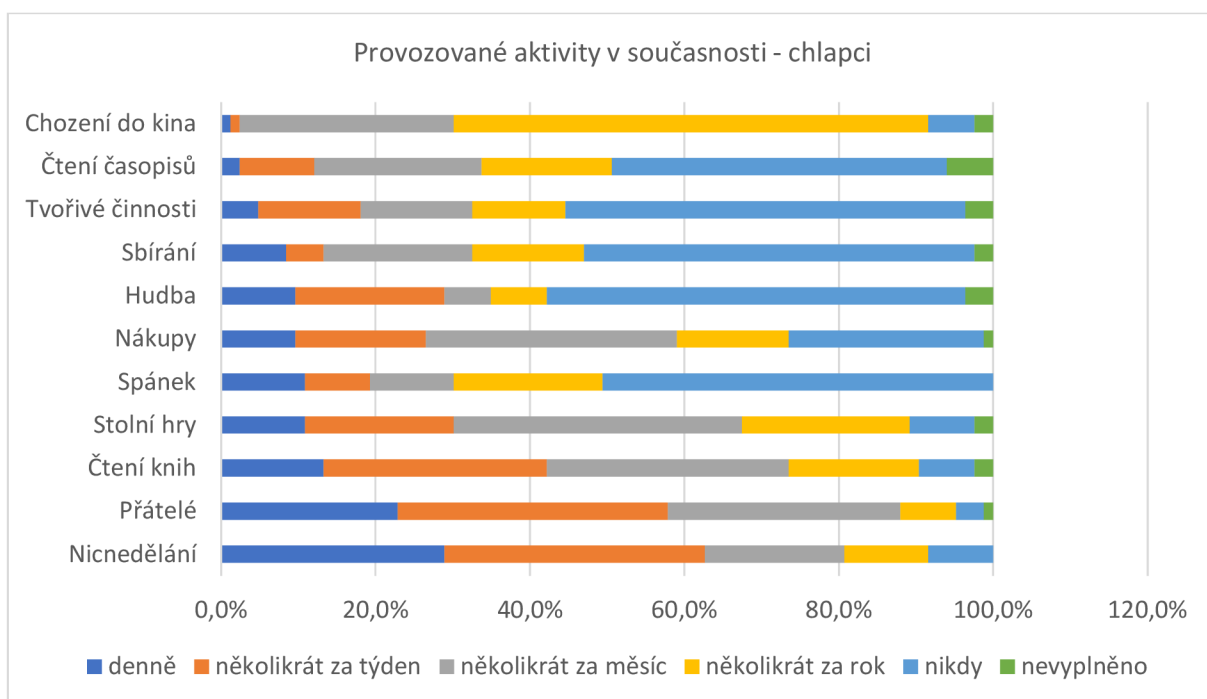
V grafu 8 jsou seřazeny volnočasové aktivity, podle toho, kterým se se respondenti věnují denně. S výrazným nárůstem je to nicnedělání (31 %), dále setkávání se s přáteli (23,4 %), čtení knih (17,2 %) a hraní na hudební nástroj nebo zpěv (17,2 %). U těchto čtyř kategorií je také silně zastoupena odpověď „několikrát za týden“. V tomto ohledu níže v žebříčku mírně vybočuje kategorie tvořivé aktivity, kterým se sice denně věnuje jen 8,3 % dětí, ale několikrát za týden pak 22,8 % respondentů.

Graf 9: volnočasové aktivity podle frekvence provozování v současnosti u dívek

U dívek je kategorie nicnedělání také na prvním místě, denně je to více než u celkového vzorku (33,9 % vs. 31 %). Dalšími aktivitami v pořadí jsou denní provozování hudby (27,4 %), setkávání s přáteli (24,2 %) a čtení knih (22,6 %). U čtení knih je výrazně zastoupena odpověď „několikrát za týden“, a to hodnotou 31,7 %. Posledním typem volnočasových aktivit s denní frekvencí nad 10 % jsou tvořivé činnosti (12,7 %).

Graf 10: volnočasové aktivity podle frekvence provozování v současnosti u chlapců

U chlapců je taktéž nejčastější denní aktivitou nicnedělání, ale je zastoupena méně (28,9 %) než u celého vzorku. Další v pořadí je na rozdíl od dívek setkávání s přáteli (22,9 %), čtení knih (13,3 %) a stolní hry (10,8 %). Stejnou hodnotu má i denní spánek. Nákupům pro zábavu se denně věnuje 9,6 % chlapců, což je dvojnásobek oproti dívkám (4,8 %).

5.3 Čas na elektronických zařízeních a u obrazovky

V této části výsledků výzkumu prezentujeme výsledky třetí strany dotazníku, kde respondenti vyplňovali údaje ke třem oblastem: čas strávený hraním na elektronických zařízeních; čas strávený na elektronických zařízeních za jiným účelem, jako je psaní domácích úkolů, používání sociálních sítí, chatování nebo prohlížení internetu; a konečně čas strávený sledováním videa a televize na obrazovce. Pro přehlednost jsou tyto tři oblasti prezentovány samostatně.

5.3.1 Čas strávený hraním na elektronických zařízeních

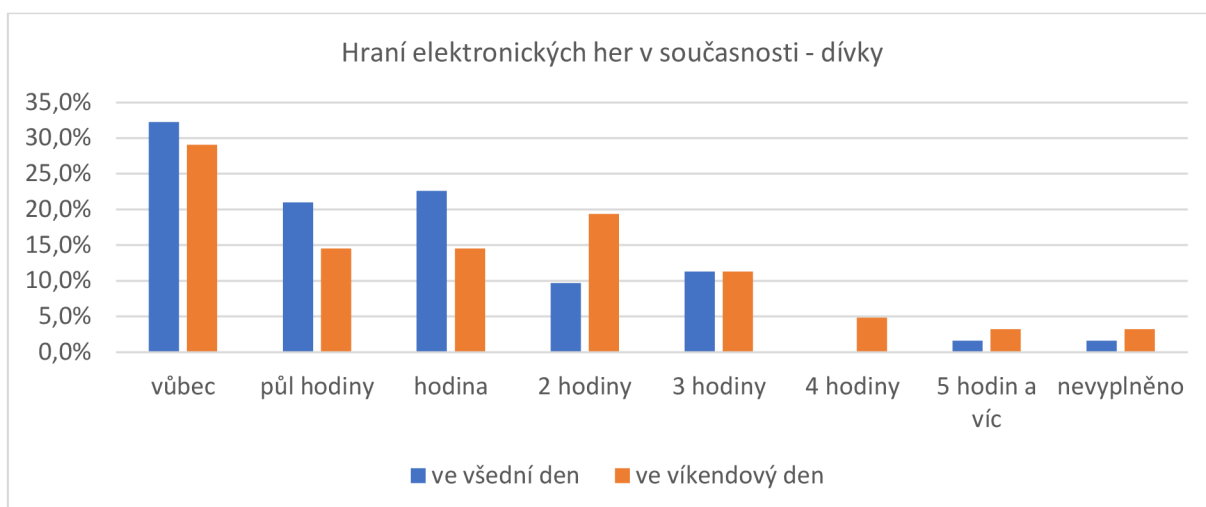
Tabulka 1: srovnání času stráveného hraním na elektronických zařízeních v současnosti a před 3 lety

Hraní her na elektronických zařízeních - N	současnost ve všední den	ve všední den před 3 lety	současnost ve víkendový den	ve víkendový den před 3 lety
vůbec	17,9 %	25,5 %	15,2 %	24,1 %
půl hodiny	16,6 %	14,5 %	10,3 %	11,0 %
hodina	24,8 %	28,3 %	15,2 %	23,4 %
2 hodiny	20,0 %	14,5 %	22,8 %	13,8 %
3 hodiny	13,1 %	6,2 %	19,3 %	10,3 %
4 hodiny	2,1 %	5,5 %	6,2 %	6,9 %
5 hodin a víc	4,8 %	2,1 %	9,0 %	5,5 %
nevyplněno	0,7 %	3,4 %	2,1 %	4,8 %

Tabulka 1 zachycuje srovnání času stráveného hraním na počítači, herních konzolích, tabletech a jiných elektronických zařízeních. V tabulce jsou zvlášť uvedeny údaje pro běžný všední den a víkendový den.

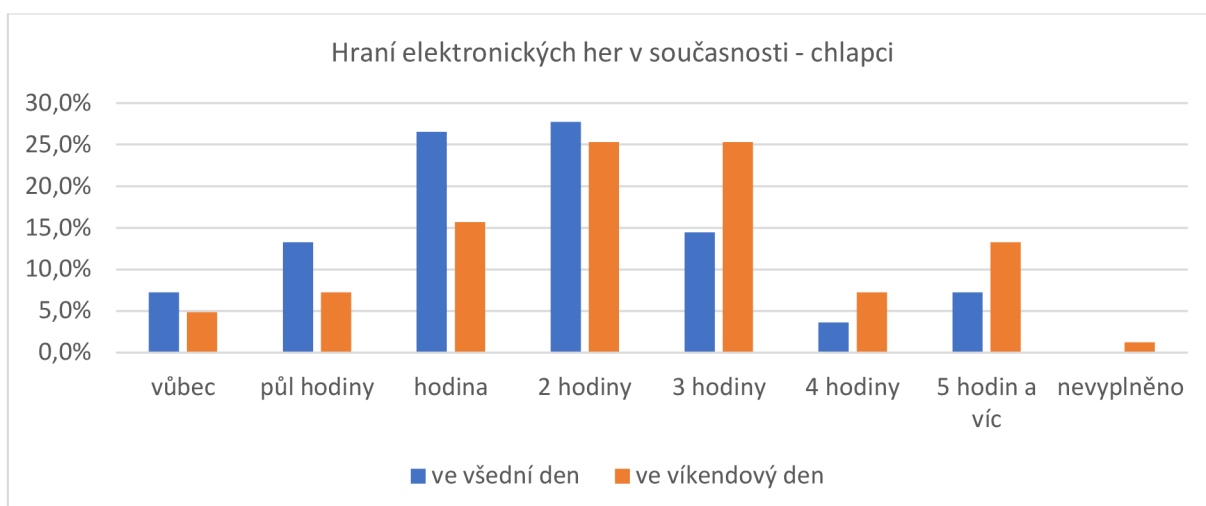
Průměrný čas strávený hraním na elektronice je pro současný všední den 88 minut, pro víkendový den 119 minut. Před 3 lety to bylo ve všední den 72 minut, ve víkendový den pak 90 minut.

Graf 11: čas strávený hraním na elektronických zařízeních u dívek

Ve skupině dívek je nejvíce zastoupena kategorie „vůbec“, a to 32,3 % ve všední den a 29 % ve víkendový den. Více než pětina z dívek stráví hraním elektronických her ve všední den půl hodiny (21 %) nebo 1 hodinu (22,6 %). O víkendu jsou to pak spíše 2 hodiny (19,4 %). Průměrná doba strávená dívkami touto aktivitou je 58 minut ve všední den a 81 minut ve víkendový den.

Graf 12: čas strávený hraním na elektronických zařízeních u chlapců

U chlapců jsou ve srovnání s dívkami patrné výrazné rozdíly. Odpověď „vůbec“ zvolilo jen 7,2 % resp. 4,8 % dotázaných. Ve všední den hrají chlapci nejčastěji 2 hodiny (27,7 %) nebo 1 hodinu (26,5 %). O víkendu je to pak shodně 25,3 % pro 2 hodiny a 3 hodiny denně. Průměrný

čas strávený hraním na elektronice je u chlapců 110 minut ve všední den a 146 minut ve víkendový den. Oproti dívkám jde o téměř dvojnásobné hodnoty.

5.3.2 Čas strávený na elektronických zařízeních za jiným účelem

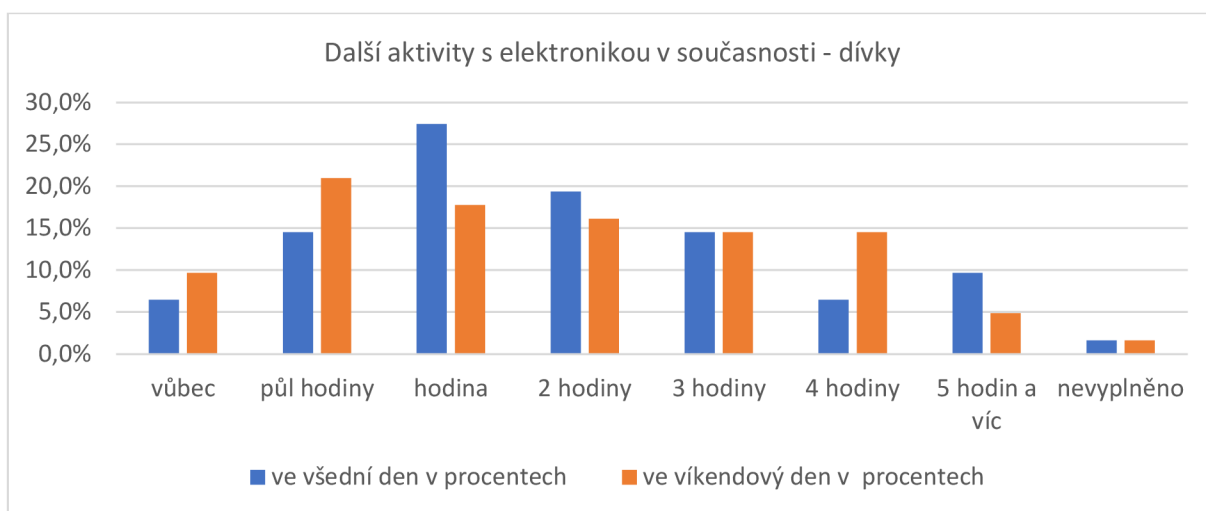
Tabulka 2: srovnání času stráveného dalšími aktivitami na elektronických zařízeních v současnosti a před 3 lety

Jiné aktivity na elektronických zařízeních - N	současnost ve všední den	ve všední den před 3 lety	současnost ve víkendový den	ve víkendový den před 3 lety
vůbec	5,5 %	26,2 %	10,3 %	28,3 %
půl hodiny	19,3 %	21,4 %	17,2 %	18,6 %
hodina	20,7 %	20,0 %	19,3 %	19,3 %
2 hodiny	20,7 %	15,2 %	11,7 %	14,5 %
3 hodiny	17,9 %	4,1 %	14,5 %	5,5 %
4 hodiny	7,6 %	6,9 %	17,2 %	5,5 %
5 hodin a víc	7,6 %	4,1 %	8,3 %	5,5 %
nevyplněno	0,7 %	2,1 %	1,4 %	2,8 %

Tabulka 2 zachycuje srovnání času stráveného na elektronických zařízeních za jiným účelem, např. psaním domácích úkolů, používáním sociálních sítí, chatováním nebo prohlížením internetu. V údajích pro všední den je znát podstatný rozdíl u odpovědi nikdy. Před 3 lety takto elektronická zařízení nepoužívalo 26,2 % respondentů, v současnosti je to jen 5,5 %. Výrazně narostl počet dětí, které takto stráví 3 hodiny denně, a to ze 4,1 % na 17,9 %. Také pro víkendový den se snížil počet dětí, které takto vůbec čas netráví, a to z 28,3 % před 3 lety na 10,3 % v současnosti. Zároveň se výrazně zvýšil počet těch, kteří takto o víkendu stráví 3 a 4 hodiny denně (14,5 % a 17,2 %).

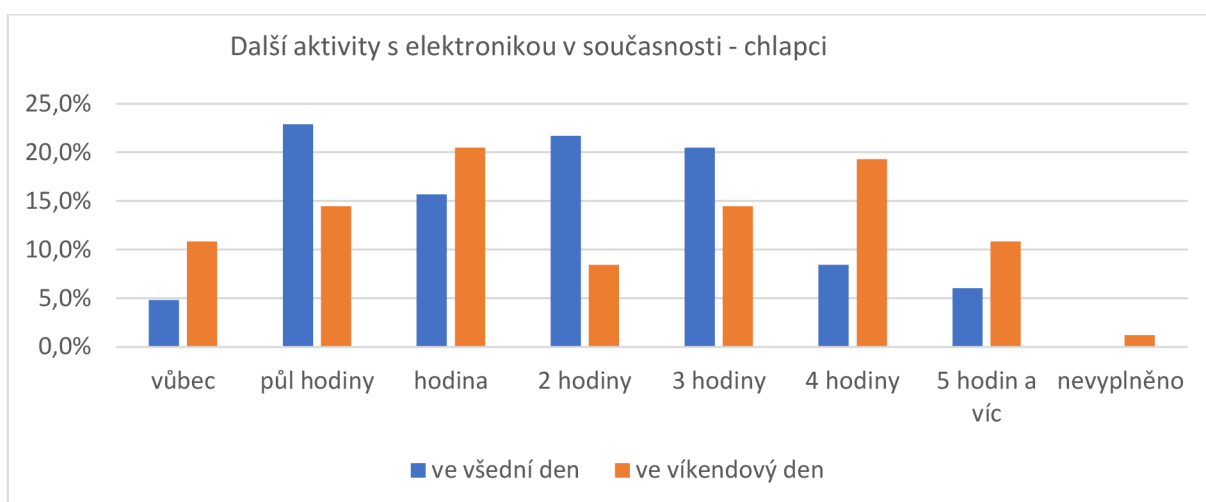
Průměrná doba strávená těmito aktivitami je u výzkumného vzorku 117 minut ve všední den, 125 minut ve víkendový den. Před 3 lety to bylo 75 minut ve všední den, 76 minut ve víkendový den.

Graf 13: čas strávený dalšími aktivitami na elektronických zařízeních u dívek

Nejvíce dívek tráví ve všední den těmito aktivitami 1 hodinu (27,4 %). Dále 2 hodiny (19,4 %) a shodně půl hodiny a 3 hodiny (14,5 %). O víkendu je to nejvíce půl hodiny (21 %), 1 hodiny (17,7 %) a poměrně vyrovnané jsou hodnoty pro 2, 3 a 4 hodiny (16,1-14,5 %). Průměrná doba s těmito aktivitami u dívek je ve všední den 117 minut, ve víkendový den pak 114 minut.

Graf 14: čas strávený dalšími aktivitami na elektronických zařízeních u chlapců

Elektronická zařízení za jiným účelem využívá ve všední den nejvíce chlapců půl hodiny (22,9 %), ale výrazné jsou i hodnoty pro 2 hodiny (21,7 %) a 3 hodiny (20,5 %). Pro víkendový den je to nejvíce 1 hodina (20,5 %), následována 4 hodinami (19,3 %) a shodně 14,5 % bylo naměřeno pro půl hodiny a 3 hodiny.

Průměrný čas strávený těmito aktivitami u chlapců je ve všední den 117 minut (tedy shodně s dívkami) a 133 minut ve víkendový den, což je o 19 minut více než u dívek.

5.3.3 Čas strávený sledováním obrazovky

Závěrečné přehledy jsou věnovány času, který respondenti tráví sledováním televize, videa, DVD nebo jiných programů na obrazovce.

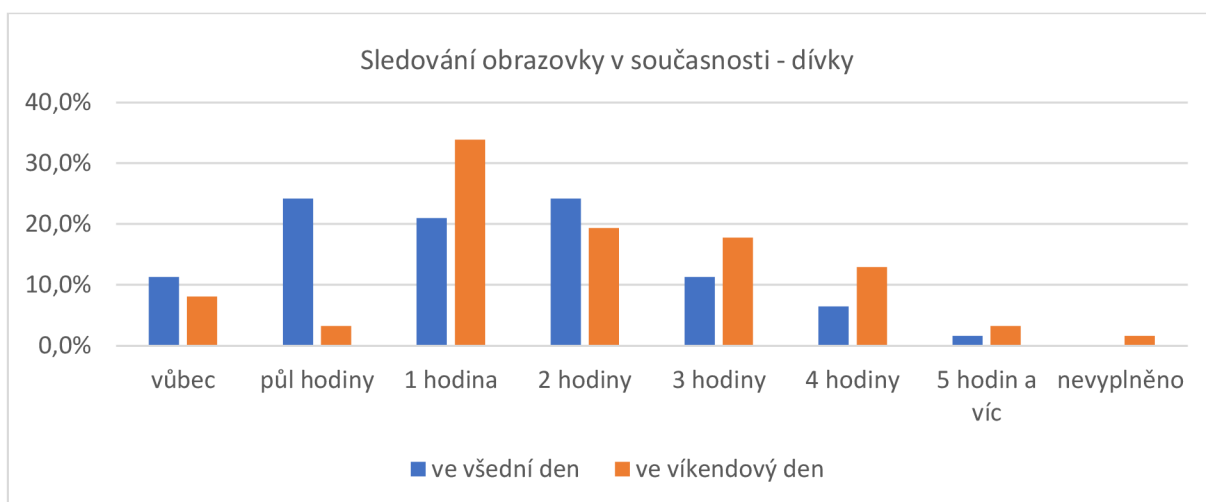
Tabulka 3: srovnání času stráveného sledováním obrazovky v současnosti a před 3 lety

SLEDOVÁNÍ OBRAZOVKY - N	současnost ve všední den	ve všední den před 3 lety	současnost ve víkendový den	ve víkendový den před 3 lety
vůbec	11,7 %	17,2 %	7,6 %	12,4 %
půl hodiny	20,7 %	20,7 %	7,6 %	15,9 %
hodina	27,6 %	31,0 %	32,4 %	26,9 %
2 hodiny	22,1 %	17,2 %	21,4 %	24,1 %
3 hodiny	9,0 %	6,9 %	15,9 %	9,7 %
4 hodiny	4,1 %	1,4 %	7,6 %	3,4 %
5 hodin a víc	4,8 %	2,8 %	6,2 %	4,1 %
nevyplněno	0,0 %	2,8 %	1,4 %	3,4 %

Ve všední den obrazovku sleduje nejvíce respondentů 1 hodinu (27,6 %). Před 3 lety to byla také jedna hodina, ale ve vyšší míře (31 %). O 5,5 % se snížil počet dětí, které obrazovku nesledují vůbec. Násobně se zvýšil počet těch, které obrazovku sledují 4 a 5 hodin denně. I pro víkendový den v současnosti nejvíce dětí uvedlo 1 hodinu (32,4 %). Před 3 lety to byla také 1 hodina denně (26,9 %).

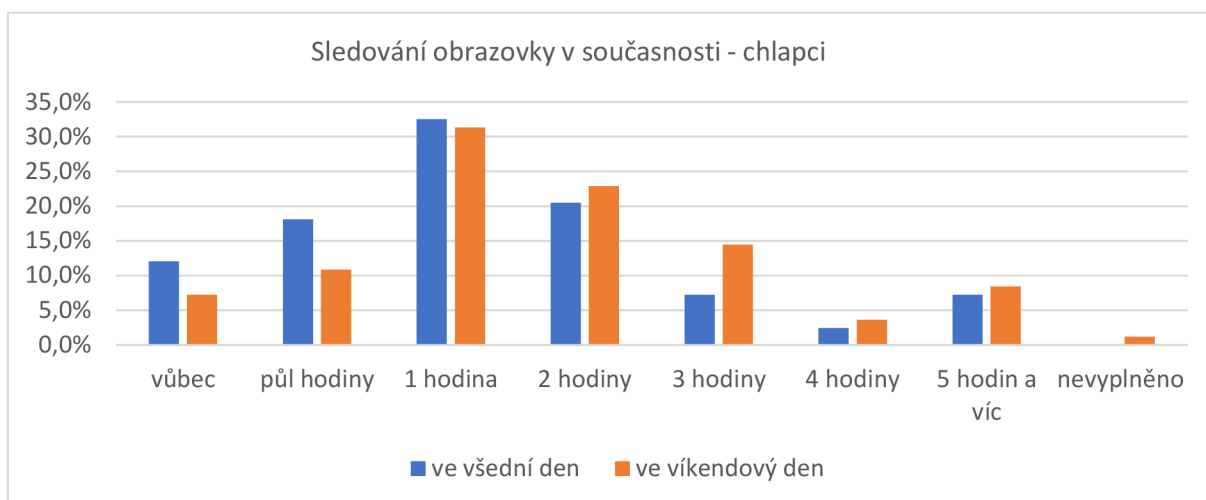
Průměrná doba sledování obrazovky v současnosti je ve všední den 90 minut, ve víkendový den je to 114 minut. Před 3 lety to bylo 71 minut ve všední den a 91 minut ve víkendový den.

Graf 15: čas strávený sledováním obrazovky u dívek

Dívky sledují obrazovku ve všední den shodně půl hodiny nebo 2 hodiny (24,2 %). Další výraznou hodnotou je 1 hodina (21 %). O víkendu dominuje 1 hodina (33,9 %) následována 2 hodinami (19,4 %), 3 hodinami (17,7 %) a 4 hodinami (12,9 %). Dívky stráví sledováním obrazovky průměrně 90 minut ve všední den, což odpovídá průměru i pro celý výzkumný vzorek. Ve víkendový den je to pak 119 minut, tedy o 5 minut více než je celkový průměr.

Graf 16: čas strávený sledováním obrazovky u chlapců

Nejvíce chlapců stráví u obrazovky ve všední den 1 hodinu (32,5 %). Dále 2 hodiny (20,5 %) a 1 hodinu (18,1 %). Jejich průměrný čas u obrazovky je ve všední den je 90 minut. Ve víkendový den je nejvyšší také hodnota pro 1 hodinu (31,3 %). Průměrný čas u obrazovky ve víkendový den je u chlapců 110 minut, tedy o 9 minut víc než u dívek.

6 Diskuse

Výše uvedené výsledky výzkumu si jistě zaslouží hlubší analýzu a shrnutí.

6.1 Účast na organizovaných aktivitách

Srovnání účasti na organizovaných aktivitách (graf 3) ukázalo, že se výzkumný vzorek těchto aktivit účastní ve větší míře než před 3 lety. Nemáme bohužel k dispozici objektivní příčiny, proč tomu tak je. Jedním z možných důvodů je věk respondentů, kdy s narůstajícím věkem může stoupat spektrum využívaných organizovaných aktivit. Ověření této otázky by bylo možné provést ještě detailnější analýzou dat, na niž zde ovšem již není prostor. Zároveň můžeme konstatovat, že oproti výsledkům práce N. Kocmanové (2022) se u našeho výzkumného vzorku v současnosti organizovaných aktivit účastní více dětí než v minulosti. Pokud naši respondenti nějaké organizované činnosti během pandemie COVID-19 zanechali, je možné, že v mezidobí se k aktivitám vrátili anebo začali navštěvovat jiné organizované aktivity.

Co se týká míry zastoupení jednotlivých aktivit, je patrný posun, kdy před 3 lety byly nejzastoupenější umělecké aktivity, týmové sporty a zájmové kroužky. Největší nárůst (16,6 %) vykázaly týmové sporty. To opět může být jednak věkem respondentů, ale také zastoupením chlapců, jejichž počet ve vzorku je vyšší (57,2 %). Zaměříme-li se čistě na pořadí nejčastějších organizovaných aktivit v současnosti, jsou na prvním místě právě týmové sporty (53,1 %). Ovšem na druhém místě s malým odstupem stojí umělecké aktivity (51,7 %) jež jsou nejčastější organizovanou aktivitou u dívek. Lze se tak domnívat, že pokud by byl vzorek genderově vyvážený, mohla by hodnota u uměleckých aktivit být srovnatelná s týmovými sporty. Poměrně překvapivé je zjištění, že u kategorie zájmové kroužky uvedlo účast na nich pouze 49 % respondentů, přičemž velká část dětí, které se výzkumu zúčastnily, dochází do vybraného SVČ právě za zájmovými aktivitami. Jednou z příčin může být neporozumění výrazu „středisko volného času“ v kategorii „návštěva zájmového kroužku v centru volného času anebo škole“. Ve SVČ, kde výzkum probíhal, se totiž standardně v komunikaci s veřejností používá jeho název bez důrazu na typ školského zařízení. U části respondentů se toto neporozumění podařilo vyřešit vyjasněním ze strany tazatelů. Část respondentů ale dotazníky vyplňovala zcela samostatně, a tudíž nebylo možné neporozumění zcela eliminovat.

Celkově můžeme shrnout, že více jak polovina dotazovaných dětí se v rámci organizovaných aktivit věnuje týmovým sportům a uměleckým aktivitám. O něco méně jich navštěvuje zájmové

kroužky a věnuje se individuálně sportu. Více jak 30 % jich dochází do mládežnických organizací a 28,3 % dětí se věnuje náboženským aktivitám. Toto číslo se může jevit ve srovnání s celkovou populací jako relativně vysoké. Může to být dáno skutečností, že ve vybraném SVČ je kladen důraz na křesťanské principy výchovy, probíhají zde i formy náboženských aktivit a klienty SVČ tak může tvořit větší procento věřících, než je tomu v běžné populaci. Vycházíme-li i z výsledků průřezové studie na téma spiritualita a náboženská docházka (Maliňáková et al., 2018), je možné, že náš výzkumný vzorek vykazuje právě i díky pravidelné účasti na náboženských aktivitách vyšší míru účasti na jiných organizovaných aktivitách. Tuto domněnku by bylo možné ověřit srovnávacím výzkumem mimo skupinu dětí docházejících do tohoto SVČ, např. ve školním kolektivu.

Ve vztahu ke zjištěním K. Šotolové (2022), která u zkoumaného vzorku zjistila pokles fyzické aktivity během pandemie COVID-19, můžeme konstatovat, že u našeho výzkumného vzorku se víc jak polovina dětí věnuje v rámci organizovaných aktivit týmovému sportu (53,1 %) a nemalá část dětí pěstuje individuální sporty (46,9 %). I zde by bylo zajímavé srovnání s běžným třídním kolektivem stejného věku.

6.2 Oblast zájmových aktivit

Ze srovnání konkrétních volnočasových aktivit vyplynulo, že děti výrazně méně čtou časopisy a výrazně více chodí nakupovat pro zábavu do nákupních center. Menší frekvenci čtení časopisů lze přikládat celkově dostupnějšímu obsahu online médií a ustupující důležitosti tiskovin jako takových.

Z hlediska nejčastějších činností ve volném čase v současnosti bylo pro autora této práce poměrně překvapivé zjištění, že se na prvním místě umístila aktivita definovaná v dotazníku jako nicnedělání a povalování se na gauči. Denně anebo několikrát za týden vykonává tuto činnost 62,7 % respondentů. I před 3 lety šlo o nejčastější aktivitu, přičemž v současnosti se aktivitě věnuje více dětí denně anebo několikrát do týdne. Je otázkou, zda děti nicneděláním míní skutečně nicnedělání nebo tento čas zaplňují aktivitami na elektronických zařízeních. Této domněnce mohou nasvědčovat hodnoty naměřené v části věnované času na elektronických zařízeních. Z dalších aktivit v současnosti denně nebo několikrát týdně děti tráví čas s přáteli venku, na hřišti nebo na lavičkách (55,1 %), čtením knih (49,6 %) nebo hraním na hudební nástroj a zpěvem (41,3 %). Méně se pak věnují činnostem jako je spánek přes den, hraní stolních

her a karet, sbírání předmětů, tvořivým činnostem, nákupům pro zábavu, čtení časopisů a chození do kina.

I u skupiny dívek patří první místo nicnedělání. Druhou nejčastější aktivitou je ale denně nebo několikrát do týdne provozování hudby (58 %), setkávání se s přáteli (51,6 %) a čtení knih (59,7 %), přičemž této aktivitě se sice dívky méně věnují denně, ale několikrát do týdne je to 37,1 %.

U chlapců je taktéž nejčastější aktivitou nicnedělání, následováno setkáváním s přáteli, čtením knih, stolními hrami, spánkem, nákupy pro zábavu, hudebními aktivitami, sbíráním, tvořivými činnostmi, čtením časopisů a chozením do kina. Mezi strukturou a zastoupením volnočasových aktivit jsou tak patrné rozdíly mezi chlapci a dívkami, přičemž i v oblasti zájmových aktivit mohou být výsledky celého vzorku ovlivněny převažujícím počtem chlapců. Srovnáme-li naše výsledky se závěry výzkumu autorů Patočková, Čermák a Šafr (2021), vidíme podobnosti co do náplně volnočasových aktivit. Tito autoři sice využívali odlišnou strukturu dotazování, ale naměřili u dívek vysokou oblíbenost u sportu a pohybových aktivit, u výtvarných a tvořivých činností (v našem výzkumu zařazeno do organizovaných aktivit). Zároveň zaznamenali vysokou oblíbenost pobývání s kamarády a čtení, což odpovídá i našim zjištěním. Autoři nepracovali s termínem „nicnedělání“, ale v jejich výzkumu patří k nejoblíbenějším aktivitám u dívek komunikace na sociálních sítích, prohlížení internetu a komunikace v online prostředí. Znovu se nabízí domněnka, že „nicnedělání“ z našeho výzkumu do určité míry zastupuje čas trávený v online prostředí. U chlapců zmínění autoři zjistili vysokou oblíbenost aktivit, jako jsou sport a pohybové aktivity, hraní na elektronických zařízeních, pobyt a komunikace v online prostředí a čas trávený s kamarády. To v zásadě odpovídá zjištěním našeho výzkumu. Naš výzkum již dále nezkoumal sociálně-ekonomické podmínky rodin a jejich hodnotové zaměření, což by ovšem mohly být podstatné informace pro pochopení rozsahu volného času jednotlivých respondentů a pro pochopení jejich motivace k účasti na volnočasových aktivitách.

6.3 Čas trávený na elektronických zařízeních a u sledování obrazovky

V první části tohoto oddílu výzkumu jsme zkoumali čas strávený hraním na elektronických zařízeních. U výzkumného vzorku jsme zjistili nárůst celkového času stráveného denně hraním elektronických her. Respondenti uváděli, že před 3 lety hráli průměrně ve všední den 72 minut a ve víkendový den 90 minut. Naše šetření ukázalo, že v současnosti je

to průměrně 88 minut ve všední den a 119 minut ve víkendový den. To představuje pro všední dny 22% a pro víkend 32% nárůst.

U hraní her se nejvýrazněji projeví genderové rozdíly. Průměrná doba strávená hraním je u chlapců 110 minut ve všední den a 146 minut ve víkendový den. U dívek byly zjištěny průměrné hodnoty 58 minut ve všední den a 81 minut pro víkendový den. Chlapci z našeho výzkumného vzorku tedy hrají hry na elektronických zařízeních v průměru o 80-90 % častěji než dívky. Toto zjištění koresponduje se závěry autorů Patočková, Čermák a Šafr (2021), že chlapci se věnují hraní častěji než dívky. Naopak v části věnované aktivitám na elektronických zařízeních za jiným účelem se nepotvrdily výrazné genderové rozdíly, resp. intenzivnější aktivita mezi dívkami. Ty z našeho výzkumu tráví na elektronických zařízeních průměrně 117 minut ve všední den a 114 minut ve víkendový den. U chlapců jsme zjistili hodnoty 117 minut ve všední den a 133 minut ve víkendový den. Průměrné hodnoty pro celý výzkumný vzorek tak činí 117 minut ve všední den a 125 minut ve víkendový den. Oproti deklarovanému stavu před 3 roky i v tomto oddíle došlo u celého výzkumného vzorku k navýšení času věnovaného těmto aktivitám o 56 % ve všední den a o 64 % ve víkendový den.

Pozoruhodné jsou celkové hodnoty o čase, který děti v současnosti tráví oběma typy aktivit na elektronických zařízeních, tedy hraním a aktivitami za jiným účelem. Součtem výše uvedených hodnot zjišťujeme, že průměrně děti tráví na elektronických zařízeních 205 minut ve všední den a 244 minut ve víkendový den. U dívek je to průměrně 175 minut ve všední den a 195 minut ve víkendový den. Nejvyšší hodnoty vykázali chlapci s průměrnými hodnotami 227 minut ve všední den a 279 minut pro víkendový den. V porovnání s výzkumem Jihočeské univerzity (Patočková, Čermák a Šafr, 2021) jsme dospěli k poněkud odlišným hodnotám. Tito autoři zjistili průměrné hodnoty 158 minut ve všední den a 242 minut pro víkendový den. Hodnota pro víkendové dny se v našem výzkumu liší pouze o 2 minuty. U průměru pro všední den jsme ale zjistili výrazně delší čas, a to o celých 47 minut. I u dívek z našeho výzkumu, které na elektronických zařízeních tráví výrazně méně času než chlapci, je tato hodnota vyšší o 17 minut. V kontextu celého výzkumu se můžeme domnívat, že výše uvedená volnočasová aktivita „nicnedělání“, již náš výzkumný vzorek vykonává nejčastěji, je ve skutečnosti čas, který respondenti do značné míry tráví hraním nebo jinými aktivitami na elektronických zařízeních.

Posledním oddílem dotazníku byl čas strávený sledováním televize, videa, DVD nebo podobných programů na obrazovce. V porovnání s průměrnou dobou před 3 lety pozorujeme i u této aktivity nárůst: před 3 lety trávili respondenti před obrazovkou průměrně 71 minut ve všední den a 91 minut ve víkendový den. V současnosti je to 90 minut ve všední den a 114 minut ve víkendový den. U této aktivity jsme nezjistili signifikantní genderové rozdíly.

Můžeme tedy obecně konstatovat, že i sledování obrazovky má u našeho výzkumného vzorku vzrůstající tendenci, ale dynamika růstu není tolik výrazná jako u aktivit na elektronických zařízeních. V porovnání se staršími výzkumy se však dnes nacházíme v diametrálně odlišné situaci. Před cca 15 lety trávili žáci srovnatelný čas na počítači nebo mobilu a u televizní obrazovky (Sak in Čech, 2007). Z našeho výzkumu vyplývá, že dnes děti tráví aktivitami na elektronických zařízeních více jak dvojnásobek času stráveného u obrazovky, a že dynamika růstu objemu času na elektronických zařízeních je mnohem výraznější než růst času stráveného u obrazovky.

Závěr

Hlavním cílem této práce bylo zjistit a popsat aktuální trendy ve způsobu trávení volného času u dětí ve věku 10-16 let. Abychom tak mohli srozumitelně a přehledně učinit, vymezili jsme v teoretické části základní pojmy jako je volný čas a výchova ve volném čase. Zároveň jsme popsali faktory, které se podílejí na výběru zájmových aktivit a tyto aktivity a popsali jsme rozdělení těchto aktivit dle autorů, kteří se sféře volného času dlouhodobě věnují. Právo na volný čas a uplatňování tohoto práva jsme také zasadili do rámce českého právního řádu. V souvislosti s faktory ovlivňujícími volný čas jsme zmínili i pandemii COVID-19, jež spolu s opatřeními na ochranu života a zdraví obyvatelstva citelně opakovaně zasáhla do života celé české populace a promítla se do způsobu, jakým jsme trávili čas práce, povinností a svůj volný čas. V přehledu aktuálních poznatků k problematice jsme pak vedle fenoménu COVID-19 uvedli několik výzkumů, jež se cíleně zabývaly různými aspekty trávení volného času se zaměřením na děti školního věku.

Cílem praktické části práce bylo zjistit a popsat strukturu a dynamiku vývoje u volnočasových aktivit, jichž se zvolená cílová skupina nejčastěji zúčastňuje. V praktické části práce jsme tak představili použitou metodologii a zvolené metody. Popsali jsme výzkumný vzorek, časový harmonogram výzkumu, organizační, materiální a finanční zabezpečení výzkumu. Pozornost jsme věnovali také etice výzkumu a jeho vnitřním limitům vyplývajícím ze specifického výzkumného vzorku i z použité metody retrospektivního pohledu jako jediné dostupnému způsobu pro srovnání se stavem před 3 lety.

Ve výzkumu samotném jsme se pak zaměřili na 3 oblasti zkoumání. V první oblasti jsme zjistili a popsali organizované aktivity, jichž se respondenti pravidelně účastní. Na základě získaných údajů jsme porovnali hodnoty pro současný stav se stavem před 3 lety. Díky tomu jsme mohli popsat trendy, které lze v oblasti organizovaných aktivit pozorovat. Také jsme seřadili organizované aktivity z hlediska jejich nejčastějšího využívání našimi respondenty. Získaná data jsme následně posoudili z hlediska genderových rozdílů.

Druhou zkoumanou oblastí byly konkrétní volnočasové aktivity. I u nich jsme porovnali současný naměřený stav se stavem před 3 roky. Také volnočasové aktivity jsme seřadili podle četnosti a specificky jsme zkoumali data pro skupinu dívek a chlapců. I v této části jsme popsali trendy, jež lze ze získaných dat dovodit.

Poslední zkoumanou oblastí byl čas, který respondenti tráví hraním a dalšími aktivitami na elektronických zařízeních, a čas strávený sledováním obrazovky. I v této části jsme zachytili

vývoj v čase díky srovnání stavu před 3 lety a v současnosti. Zároveň jsme vyhodnotili případné genderové rozdíly a trendy, jež lze v rámci výzkumného vzorku vyzorovat. Naměřené hodnoty, zjištění a závěry jsme pak porovnali s některými dílčími parametry jiných aktuálních výzkumů na téma volný čas dětí školního věku.

Ze zde uvedeného shrnutí vyplývá, že se nám podařilo naplnit cíle práce, neboť jsme zevrubně popsali teoretický rámec i praktickou část výzkumu. Zároveň jsme prezentované výsledky analyzovali z hlediska možných příčin a dalších souvislostí. Výsledky této práce budou prezentovány i vedení vybraného SVČ jako podklad pro další plánování v oblasti zájmových aktivit. Práce může být dále využita pro případné další výzkumy, například v již zmíněných otázkách spojených se vztahem organizovaných aktivit a účastí na náboženských aktivitách. Další zajímavou oblastí zájmu by mohl komparativní výzkum provedený mimo SVČ s běžnou populací, např. na základní škole nebo v jiném prostředí.

Seznam použitých zdrojů a literatury

ČECH, Tomáš ed., 2007. *Výchova a volný čas 2*. Brno: MSD, spol. s r.o. ISBN 978-80-86633-97-8.

Evropská agentura pro prevenci a kontrolu nemocí (ECDC), Agentura evropské unie, 2023 [online]. Solna, Švédsko: ECDC [cit. 05.06. 2023].
Dostupné z: <https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19>

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina, 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-1.

HOFBAUER, Břetislav, 2004. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5.

KAPLÁNEK, Michal a kol., 2017. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1250-8.

KOCMANOVÁ, Nicola, 2022. *Volný čas v době pandemie*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce doc. PhDr. Bohumíra Lazarová, Ph.D.

MALIŇÁKOVÁ, Klára, MADARASOVÁ GECKOVÁ, Andrea, van DIJK, Jitse P., KALMAN, Michal, TAVEL, Peter, a REIJNEVELD, Sijmen A., 2018. Adolescent religious attendance and spirituality — Are they associated with leisure-time choices? *PLoS ONE*, **13**(6): e0198314.

Dostupné z: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0198314>

PATOČKOVÁ, Věra, ČERMÁK, Daniel, ŠAFR, Jiří, 2022. *Volný čas dětí staršího školního věku a jeho prožívání. Výsledky reprezentativního výzkumu v České republice 2021 (monitorovací studie)*, [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i. [cit. 05.06. 2023].
Dostupné z: www.soc.cas.cz/publikace/volny-cas-deti

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol., 2008. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-423-6.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří, 2009. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6.

SEJVALOVÁ, Jitka, 2004. *Talent a nadání a jejich rozvoj ve volném čase*. Praha: IDM MŠMT. ISBN 80-86784-03-7.

SPOUSTA, Vladimír et al., 1994. *Teoretické základy výchovy ve volném čase (Úvod do studia pedagogiky volného času)*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1007-X.

ŠOTOLOVÁ, Klára, 2022. *Období distanční výuky během pandemie COVID-19 a jeho vliv na životní styl žáků 1. stupně ZŠ*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Leona MUŽÍKOVÁ.

Úmluva o právech dítě, zákon 104/1991 Sb. v platném znění.

Vláda ČR, 2020 [online]. Praha: Vláda ČR. [cit. 05.06. 2023]. Dostupné z:
<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/rozhodnuti-vlady-o-zakazu-volneho-pohybu-osob-180358/>

Vyhláška 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání, v platném znění.

Zákon 561/2004 Sb. v platném znění (Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání).